ИСТИҚЛОЛИНГ МУБОРАК, ВАТАН!

Mustaqil gazeta
HURRIYAT
№35 (239)
29-avgust – 11-sentabr 2001-yil
1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan
Har chorshanba kuni chop etiladi

Истиқлол фаввораси

Бугун Олий Мажлиснинг олтинчи сессияси иш бошлади.

СИЙЛОВ МУБОРАК!

Юртимиз истиқлолининг 10 йиллик шодиёнаси арафасида бир гуруҳ юртдошларимиз давлатимизнинг нуфузли унвон ва мукофотлари билан сийландилар. Мукофотланганлар орасида оммавий ахборот воситалари ходимлари ҳам салмоқли ўринни эгаллайди.

"Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист" унвонига эса қуйидаги ҳамкасбларимиз лойиқ топилди:

Абдураззоқов Абдухолиқ — "Ҳуқуқ" газетаси ва "Қонун ҳимоясида" бирлашган таҳририяти бош муҳаррири

Муслимов Марҳамат — "Сиҳат саломатлик" журнали бош муҳаррири ўринбосари

Номозов Ортиқали — "Қишлоқ ҳаёти" газетасининг Наманган вилояти мухбири

Норқобилов Норқўчқор Раҳматович (Қўчқор Норқобил) — "Ўзбекистон овози" газетасининг сиёсат бўлими муҳаррири

Расулов Фаррух Ҳамидович — "Ўзтелерадио" компанияси "Ахборот" дирекцияси шарҳловчиси

Қаршибоев Муртаза Маматқулович — Ўзбекистон Республикаси Президенти девони етакчи консультанти, журналист

Қурбонбоев Фарҳод Абдуллаевич — Ўзбекистон Республикаси Президентининг Матбуот котиби хизмати фотомухбири

Биз барча мукофотланган ҳамкасбларимизни эришган муваффақиятлари билан чин қалбдан муборакбод этамиз!

Сийлов муборак, фидойи ҳамкасблар!

Хабар

ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИНИ ЁД ЭТИБ

Ўзбекистон Бадиий академияси кўплаб кўргазмалар ўтказган бўлса-да, навбатдаги "Шаҳидлар хотираси — рассомлар ижодида" деб номланган кўргазма ўзига хос тарзда ўтди.

Мазкур кўргазманинг очилиш маросимида "Шаҳидлар хотираси" хайрия жамғармасининг раиси Наим Каримов, шоирлар Шукрулло ва Ҳалима Худойбердиева ҳамда Ўзбекистон Бадиий академияси раиси ўринбосари Акмал Икромжонов қатнашди.

Марказий Кўргазмалар залидан ўрин олган 26 суратнинг кўпчилиги тўқ бўёқларга бой бўлиб, қатағон қурбонлари бўлган адиб ва шоирлар Усмон Носир, Чўлпон ва Абдулла Қодирийнинг портретлари намойиш этилган. Шунингдек, ёнаётган шамлар, қўлларини кўкка кўтарган аёл рамзидаги чопилган қуруқ дарахт, табиатнинг чақмоқ ва довул манзаралари каби фалсафий ва рамзий суратлар кўргазмадан жой олган.

Б.Маҳкамовнинг "Абдулла Қодирий", "Дарахт ўлими", Азиза Маматованинг "Чўлпон" ва "Усмон Носир" портретлари, Акмал Икромжоновнинг "Натюрморт -37" учлиги ва "Чақмоқ" асарлари, Ориф Муминовнинг "Бухоро хотиралари", "Абдулла Қодирий хотирасига бағишлайман" ва шунингдек, рассомлар Ф.Сулаймонов ва М.Умировнинг асарлари 30-йилларнинг иккинчи ярмида бўлиб ўтган қатағон муҳитини ҳамда қурбон бўлган зиёлилар ва оддий одамларнинг ҳис-туйғуларини акс эттирган. Маросимда Ҳасан Ражабий ижро этган мақомлар суратларга ҳамоҳанг бўлиб, шаҳидлар руҳини шод этди.

Дилноза АЗИМОВА,
"Ҳуррият" мухбири

Эътироф

БИРИНЧИ ВА ЎНИНЧИ ЙИЛ

1991 йилнинг 4 сентябри эди. Ўзбекистон Республикаси мустақил ва суверен давлат деб эълон қилинганига эндигина тўрт кун бўлганди. Қарийб бир юз ўттиз йилча давом этган мустамлакачилик асоратидан қутулган Ўзбекистон халқи кўтаринки руҳда яшар, Республика Президенти номига чет эл мамлакатлари раҳбарларидан, жамоат арбоблари ва шунингдек, оддий шахслардан табрик телеграммалари ёғилиб кела бошлаган эди. Мамлакатимиз жамоатчилиги улуғ ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллик юбилейига қизғин тайёргарлик кўрарди. 1991 йил Ўзбекистонда Навоий йили деб эълон қилинганди.

Ўша 4 сентябрь оқшомида Президент Ислом Каримов Ўзбекистон Миллий боғида қад кўтараётган Алишер Навоий ҳайкалини, бу боғда олиб борилаётган қурилиш ишларини кўздан кечирди. Унга республика ва пойтахт ташкилотларининг шу қурилишга мутасадди раҳбарлари ҳамроҳ эдилар.

Президент меъмор, муҳандис ва қурувчилар билан суҳбат ўтказди. Алишер Навоийга ўрнатилаётган ҳайкалнинг аҳамияти, келгусида бу боғ сўлим зиёратгоҳ бўлиб қолажаги, қурилиш ишлари то юбилей кунигача сифатли ва тўла бажарилиши зарурлиги ҳақида сўзлади, тегишли кўрсатма ва маслаҳатлар берди.

Иш режалари ва ҳайкалнинг тантанали очилиш куни белгиланди, асосий тадбирлар 28 сентябрда кун бўйи ўтказиладиган, боғнинг тўққиз ерига тўққизта дошқозон ўрнатилиб, элга наҳор оши тортиладиган бўлди. Маълумки, тўққиз рақами халқимиз удумига кўра буюк ҳурмат белгисидир. Суҳбат охирида шундай таклиф тушди:

— Наҳор оши тортишдан олдин Қуръон тиловати қилиб юборилса...

Орага бир оз сукут чўкди. Ҳамма Президентнинг жавобини кутарди.

— Мумкин, — деди Юртбоши оғир-вазминлик ва ўйчанлик билан. — Кейин қатъий қўшиб қўйди: — Албатта, шундай қилиш ҳам керак. Халқимизда арвоҳ хотира деган азалий удум бор. Бу удумимизни қайта тиклашга, жорий қилишга вақт етди. Миллий турмуш тарзимиз шуни тақозо этади. Алишер Навоийнинг наҳор ошига кучли қорилардан таклиф қилинглар... Нимадан, кимдан чўчийсизлар, бародарлар! Энди мустақилмиз. Орқага қайтиш йўқ.

Рост гап шуки, даврадагиларнинг кўпчилиги Президентдан бундай жавобни кутмаган эди, шу сабабли баъзилар ажабланар, айримлар қулоқлари эшитган сўзларга ишонқирамас эди. Чунки улар кўп йиллик амалдорлик фаолиятларида республиканинг биринчи даражали раҳбаридан бундай кўрсатма олмаган, шундай кўрсатма бўлади, деб ҳатто тушларига кирмаган бўлса ҳам керак.

Йўқ, туш эмас, ўнг эди!..

Бу савол-жавобдан кейин суҳбат яна давом этди. Энди сўз Тошкентнинг, умуман эса Ўзбекистоннинг миллий қиёфаси, номуносиб ҳайкаллари ҳақида, майдон, кўча, ташкилотларнинг номлари хусусида борди. Шу суҳбат самараси ўлароқ, эртаси куни, яъни 1991 йилнинг 5 сентябри оқшомида Ўзбекистон телевидениесининг "Ахборот" кўрсатувида Президент Фармонига кўра Тошкентнинг Ленин номи билан аталиб келинган Марказий майдонига Мустақиллик майдони номи берилгани маълум қилинди. Ушбу Фармон 6 сентябрда матбуотда эълон этилди. Бу ҳужжат Ислом Каримовнинг мустақил Ўзбекистон давлатининг Президенти сифатида биринчи Фармони эди, ватансеварлик, ватанпарварлик туйғусининг ёрқин бир ифодаси эди!

Халқимиз ҳам жисмонан, ҳам маънавий жиҳатдан жар ёқасига яқинлашиб қолган, ҳаёт-мамот масаласи ҳал бўлаётган бир пайтда Президентимиз мард элнинг мард ўғлони янглиғ дадил майдонга чиқди — Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигини эълон қилди. Шу тариқа юртимизга янги давр, янги замон келди, янги давлат тузилди! 1991 йил 31 августдан Ўзбекистон учун янги эра бошланди.

Президент Ислом Каримов томонидан Ўзбекистоннинг давлат мустақиллиги тантанали равишда эълон қилинган сессия йиғилишидан кейин бир воқеа бўлганки, бу воқеанинг эндигина йўргакланган миллий истиқлолни омон сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаб боришдаги аҳамиятини йиллар ўтгани сайин тобора чуқурроқ англаб боряпмиз.

Ўзбекистоннинг давлат мустақиллиги эълон қилинган 31 августдан кейинги кун 1 сентябрь дам олиш кунига тўғри келган эди. Шу ҳолни рўкач қилиб, айрим шошқалоқроқ депутатлар эртаси куни эълон қилинган истиқлолга бағишлаб жойларда йиғилишлар, намойишлар, митинглар ўтказишни таклиф қилишди. Бу таклифга Президентнинг жавоби бундай бўлди: менимча, бу борада ҳозирча шошилмаслик керак. Айримларнинг ғашига тегмай турайлик. Вазиятдан келиб чиқиб иш тутайлик. Худо хоҳласа, келгуси йил мустақилликнинг 1 йиллигини олдиндан катта тайёргарликлар кўра бориб, кенг нишонлаймиз. Ҳозирги,

шу соатдан бошлаб бундан буёнги энг муҳим вазифамиз — бугун эълон қилган мустақиллигимизни омон сақлаб қолиш, уни мустаҳкамлаб боришдан иборат бўлиши керак. Мустақилликни эълон қилиш дегани ҳали биз тўла мустақил бўлиб қолдик, дегани эмас, биродарлар. Аввало мустақилликни амалда тиклаш, яратиш, эътироф эттириш керак. Ҳали олдимизда тарихий курашлар бор. Ана ундан кейин ҳар қанча тантаналар қилсак, ярашади...

Президентнинг бундай маслаҳати якдиллик билан маъқулланди. Ўн йил бўлиб қолдики, Ислом Каримовнинг ўшанда оқилона, узоқни кўзлаб иш тутгани бот-бот ўз исботини топмоқда.

Чиқарган фармонларига қараб, давлат бошлиғи фаолиятининг моҳиятини аниқлаш ва баҳолаш мумкин. Президент Ислом Каримов ташаббуси билан қабул қилинган фармонларда ҳам у кишининг серқирра ва қизғин фаолияти муносиб ифодасини топиб келмоқда. Бунга Юртбошимиз имзо чеккан, 1991 йилни Алишер Навоий йили деб эълон қилиш ҳақидаги тарихий ҳужжатни ва улуғ бобомизнинг 550 йиллик юбилейида сўзлаган ёрқин нутқини илк мисол қилиб келтириш мумкин. Навоий юбилейида Президентимиз сўзлаган нутқида, жумладан, бундай деган эди:

"Бу тўй миллат байрамидир. Қадриятимизни яна бир бор улуғлайдиган байрамдир.

Бу тўй халқимиз, Ўзбекистонимиз ҳаётига алоҳида файз, тароват бахш этди. Алишер Навоий йили деб эълон қилинган 1991 йил юртимиз, элимиз тарихида қутлуғ келди, унутилмас сана бўлиб қолди.

Бу йил халқимизнинг асрий орзу-умидлари амалга оширилди. Ўзбекистонимиз давлат мустақиллигини эълон қилди ва ўз тақдирини энди ўзи ҳал қиладиган бўлиб қолди..."

Куни кеча Навоий шаҳрида Алишер Навоий ёдгорлик мажмуининг очилишига бағишланган тантанали маросимда муҳтарам Юртбошимизнинг нутқини тинглаб ўтириб беихтиёр ўша 10 йил бурунги хотиралар жонланди. Мустақилликнинг биринчи ва ўнинчи йилларини ўзаро боғлаб турган буюк сиймо ва Ислом Каримовнинг унга бўлган муносабатида катта мантиқ, беғубор муҳаббат, ҳурмат-иззат мужассам эканига яна бир бор амин бўлдим.

Президент жўшиб гапирди, ҳазрат Навоий шахсини янада юксакларга кўтарди. Навоий даҳоси билан Истиқлол руҳи ўртасидаги муштараклик ришталари кўрсатиб ўтилди.

Ўзбекистон давлат мустақиллигига эришган 1991 йил ҳам, истиқлолимизнинг 10 йиллиги нишонланаётган 2001 йил ҳам мамлакатимизда Алишер Навоий йили деб эълон қилинди. Бунда чуқур мантиқ, Президентимиз олиб бораётган сиёсатда изчиллик, узоқни кўзлаб иш тутишлик ва келажакка комил ишонч бор.

Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ

"ЭНГ УЛУҒ, ЭНГ АЗИЗ"

Республика "Тасвирий ойина" ижодий уюшмаси ва Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси ҳамкорлигидаги "Энг улуғ, энг азиз" республика кўрик-танлови якунига етди.

Юртимизнинг ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маърифий ҳаётида юз берган улкан ўзгаришларни замон талаблари асосида тўла очиб бера олган, ўзининг ижодий изланишлари билан бошқаларга ўрнак бўлган

— рассом Рустам Худойберганов;

— Ўзбекистон телевидениеси катта муҳаррири Фарҳод Бобожонов;

— шоир Абдулла Турдиев (марҳум);

— публицист Бахтиёр Омон;

— "Соғлом авлод" газетаси бўлим мудири Юсуф Бердиев;

— "Ёшлик" журнали фотомухбири Абдуғани Жумаев

танлов ғолиби деб топилди.

Миллий матбуот марказида мазкур танлов ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Совғалар қутлуғ бўлсин, ғолиблар!

Эшитмадим

демангла–ар–р–р!

"Афанди" газетаси нақ 3 ёшга тўлди-и-и-и!!!

"ИСТИҚЛОЛДАН ЗИЁ ТОПГАН ЮРТ"

"Истиқлолдан зиё топган юрт" телерадиотанлови якунланди. Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 10 йиллиги байрами арафасида Ўзтелерадиокомпания танлов ҳайъати вилоятлараро "Истиқлолдан зиё топган юрт" телерадиотанловига тақдим этилган телекўрсатув ва радиоэшиттиришларни кўриб чиқиб, ғолиб жамоа ва ижодкорларни аниқлади.

Телевидение бўйича:

Биринчи ўрин

— **Хоразм** ва **Сурхондарё вилояти** телеижодкорларига;

Иккинчи ўрин

— **Қашқадарё** ва **Наманган вилояти** телеижодкорларига;

Учинчи ўрин

— **Фарғона**, **Жиззах** ва **Самарқанд вилояти** телеижодкорларига;

"Энг яхши режиссёр" мукофоти

— **Муҳаммад Рафиқов** (Бухоро вилояти телевидениеси бош режиссёри) ва **Носиржон Маматов** (Фарғона вилояти телевидениеси режиссёри)га;

"Энг яхши тасвирчи" мукофоти

— **Шерзоджон Юсупов** (Фарғона вилоят телевидениеси тасвирчиси), **Уйғун Ҳайдаров** (Қашқадарё вилоят телевидениеси тасвирчиси), **Машрабжон Қосимов** (Наманган вилоят телевидениеси тасвирчиси)га;

"Энг яхши тележурналист" мукофоти

— **Ғуломжон Султонов** (Навоий вилояти телерадиокомпанияси раиси), **Гулчеҳра Мирзаева** (Бухоро вилояти телерадиокомпанияси катта муҳаррири), **Мамбет Саъдуллаев** (Қорақалпоғистон Республикаси телерадиокомпаниясининг раисининг муовини), **Ўрол Олтибоев** (Сурхондарё вилояти телерадиокомпанияси гуруҳ раҳбари)га.

Радиоэшиттиришлар бўйича:

Биринчи ўрин

— **Фарғона** ва **Наманган** вилоят радиоижодкорларига;

Иккинчи ўрин

— **Бухоро** ва **Андижон** вилоят радиоижодкорларига;

Учинчи ўрин

— **Қорақалпоғистон Республикаси**, **Самарқанд** ва **Навоий** вилояти радиоижодкорларига;

"Энг яхши режиссёр" мукофоти

— **Алижон Абдуллаев** (Сирдарё вилояти телерадиокомпаниясининг бош режиссёри), **Елмурод Есемуродов** (Қорақалпоғистон Республикаси радиосининг режиссёри)га;

"Энг яхши радиожурналист" мукофоти — **Сабоҳат Раҳмонова** (Андижон вилояти радиосининг катта муҳаррири), **Баҳодир Эргашев** (Қашқадарё вилояти радиосининг бош муҳаррири)га;

"Энг яхши диктор" мукофоти

— **Манзура Шодиева** (Фарғона вилояти телерадиокомпаниясининг диктори)га бериладиган бўлди.

Ғолиблар пул мукофоти, Ўзтелерадиокомпаниянинг Фахрий Ёрлиғи ва эсдалик совғалар билан тақдирланади.

ТОТЛИ БАЙРАМ ТАДБИРИ

Дўстлик жамиятлари Кенгаши залида Ўзбекистон ва Ҳиндистон давлатлари мустақиллик кунларига бағишлаб уюштирилган тадбир бўлиб ўтди.

Учрашувни Дўстлик жамиятлари Кенгаши раиси муовини Ҳасан Икромов кириш сўзи билан очди. Сўнг икки давлат мадҳиялари янгради. Мадҳиядан кейин сўз "Ўзбекистон-Ҳиндистон" дўстлик жамияти раиси Баҳодир Мақситовга берилди. У меҳмонларни байрам билан табриклаб, бугунги кунда Ўзбекистон ва Ҳиндистон давлатлари ўртасидаги дипломатик ва бошқа соҳалар, шунингдек, спорт соҳасидаги алоқалар ҳақида гапирди.

Ҳиндистоннинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Бхаскар Кумар Митра меҳмонларни байрам билан табриклади. У Ўзбекистон Президентининг саъй-ҳаракатлари билан мамлакат 10 йил ичида мислсиз ривожлангани тўғрисида гапириб ўтди.

Учрашув якунида "Лазги" рақс ансамбли ҳамда Ҳиндистон маданий маркази томонидан тайёрланган концерт дастури меҳмонларга тақдим этилди.

Шаҳноза ҒОИПОВА

31 август — қатағон қурбонларини ёд этиш куни

МИННАТДОРЛИК

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг "Қатағон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш тўғрисида"ги Фармонини ички бир ҳаяжон, чуқур мамнуният билан ўқидим. Юртбошимизнинг тарихий адолатни тиклаш борасидаги ташаббус ва ҳаракатлари ниҳоятда хайрли бўлаётир.

Фармонни ўқир эканман, мустабид тузум юзага келтирган қайғули, армонли кунлар ёдга келди. Истиқлолимиз туфайли изчиллик билан амалга оширилаётган хосиятли ишлардан қувончим тоғни тасқин топди.

Маълумки, қонунсизлик авж олган 20-йиллардаги қирғинлар етмаганидек, 30-йилларнинг аввалидан "синфий душман"ларга қарши шафқатсиз кураш кучайган эди. Империячилик сиёсатига "жиддий хавф солади" деб гумон қилинган энг ақлли кишилар, кўпчилик зиёлилар қамоққа олина бошлади. Қатағонлар 1937-1938 йилларга келиб энг юқори чўққисига чиқди. "Халқ душмани", "Ватан хоини" деган туҳматдан иборат даҳшатли айбловлар билан халқнинг минг-минглаб энг кўзга кўринган кишиларини қамоққа тиқдилар. Бир қисмини отиб ўлдирдилар, қолганларини узоқ ўлкалардаги қамоқ лагерларига жўнатдилар...

Ўша йилларда мен 11-12 ёшларда эдим. Одамларни "териб" олиб кетаётганларини эшитиб ваҳимага тушардик. Кўп ўтмай бу кўргилик менинг ҳам бошимга тушди.

Отам Аъзамжон Халилбеков Наманганнинг обрўли кишиларидан эдилар. У киши аввал ота касби — аравасозлик билан шуғулланган, сўнгра кенг тармоқли ҳунармандлик артелига раислик қилган. Ишчан, уддабурро, ташкилотчи сифатида танилган.

Дадамни 1938 йилнинг 11 январь кечаси қамоққа олиб кетишди. Турмада уч ойча сақланганлигини биламиз. Кейин эса "Хат олди-берди қилмайдиган қилиб, 10 йилга кесилган", деган жавобни олдик. 10 йил ҳам ўтди. Суриштирсак, "Яна 10 йил қўшилган", деган жавоб қайтаришди. Алдашган экан. "Учлик" ҳукми билан дадамни 1938 йилнинг 5 мартида отиб юборишган экан. Шундай қилиб, отам 45 ёшида шўро даври ёвуз сиёсатининг қурбони бўлди. Йўқ қилинган оталарнинг фарзандларини ҳам тинч қўйишмасди. Аспирантурага имтиҳон топширдим, конкурсдан юқори кўрсаткич билан ўтсам ҳам, қабул қилишмади. Дадам оқланганидан кейингина бу мақсадлар амалга ошди.

Шукрлар бўлсинки, хўрланганларнинг кўкрагига шабада тегадиган, руҳиятини кўтарадиган замон келди. Ўтган йили Президентимизнинг жуда катта сиёсий, маънавий-маърифий, тарбиявий ва амалий аҳамиятга эга бўлган Фармойиши асосида Вазирлар Маҳкамаси мустамлакачилик даври қурбонлари хотирасини абадийлаштириш тўғрисида махсус қарор қабул қилди. Тошкентда "Шаҳидлар хотираси" ёдгорлик мажмуаси барпо этилди. 2000 йил 12 май куни ушбу муътабар қадамжонинг очилиш маросимида мен ҳам қатнашдим. Бу ерда ноҳақлик қурбони бўлган падаримнинг қабрини зиёрат қилгандек бўлдим гўё. Хиёбондаги маросим, Президентимизнинг таъсирчан нутқи бир умр хотирада сақланади.

"Қатағон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш тўғрисида"ги Фармон ўша хайрли ишларнинг мантиқий давомидир. Бу Фармон шаҳидлар хотирасини эслаш, ҳақиқат ва адолатни тиклаш, замондошларимиз, хусусан, ёш авлод қалби ва онгида ўтганлар хотирасига ҳурмат, эҳтиром туйғусини тарбиялашда ғоят катта аҳамиятга эгадир.

Қатағон қурбонларини ёд этиш маросимлари ҳар йили 31 август куни — Мустақиллик байрами арафасида ўтказилиши айни муддаодир.

Истибдод қурбонлари хотирасига кўрсатилаётган бу қадар ҳурмат учун, адолат ва ҳақиқат тантанаси учун муҳтарам Президентимиздан беҳад миннатдорман.

Алихон ХАЛИЛБЕКОВ,
Наманган давлат университетининг доценти

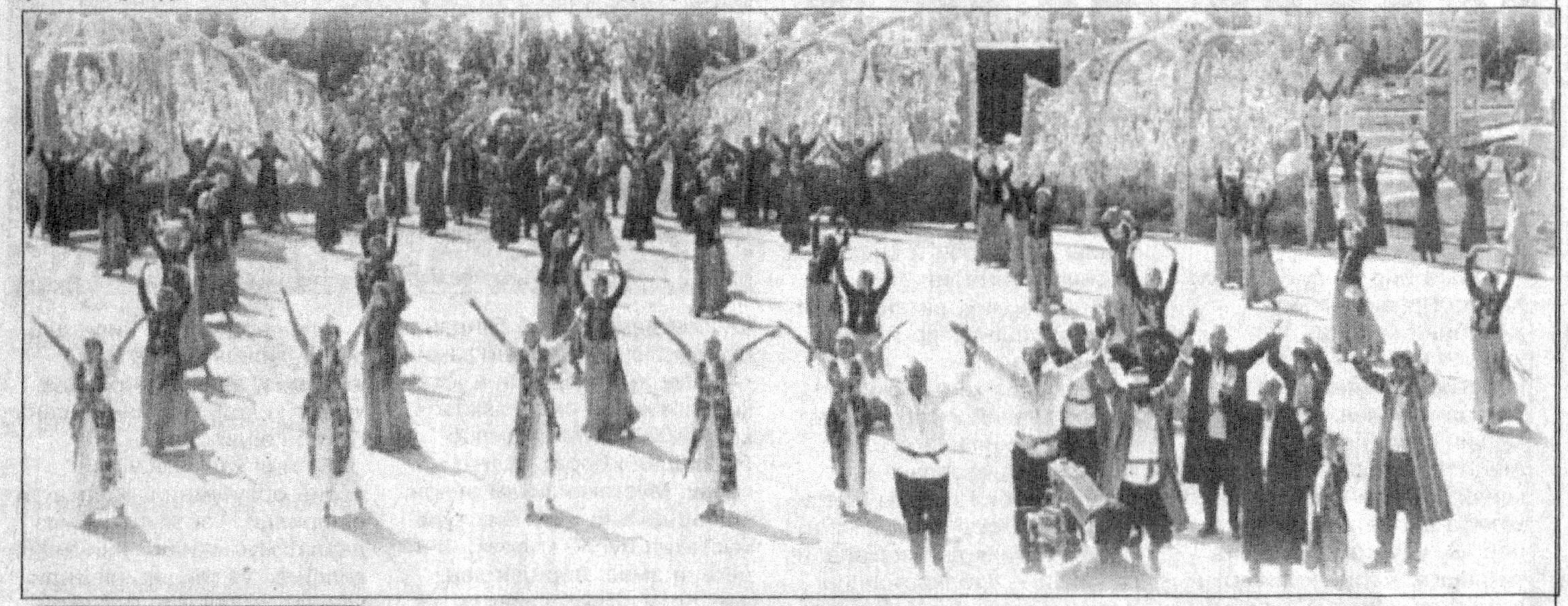

ТАҚДИР ЎЙИНИ

Ёш бухороликлар ҳаракати ва Бухоро Халқ Республикасининг ташкилотчилари орасида Қори Йўлдош Пўлатовнинг номи алоҳида эътиборга сазовор. Бу ҳар иккала тарихий воқеани ҳаракатга келтирган сиймолар орасида бошқа бирор киши Қори Йўлдош Пўлатовдек узоқ ва азоб-уқубатли ҳаётни бошидан кечирмаган. Аммо масаланинг адолатсиз томони шундаки, Қори Йўлдош Пўлатов 1965 йилга қадар яшаганига қарамай, на ҳаётлик пайтида, на ундан кейин қарийб ҳеч ким унинг фожиали тақдири билан қизиқмаган.

Қори Йўлдош Пўлатов 1890 йили Керки шаҳрида туғилган. Баъзи ҳужжатларда эса унинг таваллуд санаси 1891 йил деб кўрсатилган. Агар сўнгги маълумот тарих ҳақиқатига яқин бўлса, у ҳолда бу йил таниқли давлат ва жамоат арбобининг туғилганига роппа-роса 100 йил тўлган бўлади. У 1934 йил 7 декабрь куни Ўрта Осиё марксизм-ленинизм институтида бўлиб ўтган "тозалаш" пайтида 8 йил мадраса таълимини кўргани, кейин усули жадида мактабида таҳсил олгани ва шу мактабда ўқитувчилик қила бошлаганини айтган. "1909-1910 йилларда, — деган у, — биз Керкида яширин тўгарак ташкил этдик, бу тўгарак аҳоли ўртасида газета тарқатиб, спектакллар қўйди ва янги мактабни тарғиб қилди. Биз ўзбек тилида театр спектаклларини қўйиш ва ундан тушган маблағ ҳисобига қироатхона барпо этишга эришдик".

Бу Керкидаги ёш бухороликлар ҳаракатининг дастлабки қадамлари эди. Қори Йўлдош Пўлатов бу ҳаракатнинг Керкидаги асосчиси эди.

1956 йили қатағон қурбонларининг тергов ишларини қайта кўриш жараёни бошланганида Қори Йўлдош Пўлатовни яқиндан билган Қора Овулов ҳамшаҳари тўғрисида бундай сўзларни айтган:

"Мен Қори Йўлдош Пўлатовни Керки шаҳрининг фарзанди сифатида болалигимдан биламан. Қори Йўлдош Пўлатовнинг ижтимоий-сиёсий фаолияти тўғрисида менга қуйидагилар маълум: Тахминан 1912 йили Керкида Қори Йўлдош Пўлатов ёш бухороликлар ташкилотини тузди ва бу ташкилот 1917 йилга қадар маданий-тарбиявий ишлар билан шуғулланди. 1917 йилда ташкилот раҳбарлари, шу жумладан, Қори Йўлдош Пўлатов Бухоро амирлигини ағдариб ташлаш ва Бухоро республикасини ташкил этиш учун кураш бошлашни талаб этиб чиқдилар. 1918 йили ёш бухороликлар Керки ташкилотининг барча аъзолари, шу жумладан, мен ва Қори Йўлдош Пўлатов қизил гвардия билан бирга Бухоро амирига қарши қуролли қўзғолонда бевосита иштирок этиш учун яширин равишда Когонга бордик. 1918 йилда Бухоро амирига қарашли ҳарбий қисмлар билан жанг бўлиб ўтди. Жангнинг тўртинчи куни қизил гвардия қисмлари ёш бухороликлар ташкилоти аъзолари билан Самарқанд ва Тошкент шаҳарларига чекиндилар. 1918 йили Тошкент шаҳрида Бухоро Коммунистлар партияси ҳамда Ёш бухороликлар партияси ташкил этилди. Пўлатов Қори Йўлдош ёш бухороликлар партияси сафларида қолди".

Қори Йўлдош Пўлатов Тошкентга чекинаётган пайтида касалликка чалиниб, икки ой тўшакбанд бўлиб ётди. Сўнг Самарқандга қайтиб, Ўқитувчилар уюшмасини ташкил этди, 1919 йилнинг бошларида халқ таълими ишлари бўйича уезд комиссари этиб тайинланди, шу йилнинг охирларида эса уезд ва вилоят бўлимлари қўшилиб, Қори Йўлдош Пўлатов халқ таълими вилоят бўлимида раҳбарлик лавозимида ишлади. Сўнг Файзулла Хўжаев билан бирга Тошкентга бориб, "Учқун" газетасини ташкил этишда қатнашди ва шу газетани Когонда тарқатиш ишлари билан машғул бўлди. Айни пайтда у ўз атрофига бухоролик қочоқ сарбозларни тўплади. Бухоро Коммунистлар партияси билан бирлашган ёш бухороликлар Фрунзе қўмондонлигидаги қизил қўшин билан биргаликда Бухоро амирлигига қарши иккинчи ҳужумни бошладилар. Ҳужум ғалаба билан тугаб, 1922 йили Бухоро Халқ Республикаси барпо этилди. Қори Йўлдош Пўлатов ёш республиканинг маориф нозири этиб тайинланди. У 1922 йили бу лавозимни Фитратнинг қўлига топширгунича Бухоро Халқ Республикаси ҳисобидан истеъдодли ёшларни Германияга ўқишга юбориш ишлари билан банд бўлди. Бу, унинг маориф нозири сифатида қилган тарихий хизмати эди.

Фрунзе қўл остидаги қўшин билан биргаликда Бухоро амирлигига қарши ҳаракат қилиш Файзулла Хўжаев раҳбарлик қилган бухоролик тараққийпарвар кучларнинг катта хатоси бўлди. Большевиклар амирни Бухородан ҳайдаб чиқаришлари биланоқ амирликда ўз тартибларини жорий этдилар ва секин-аста "Бухоро халқ инқилоби" ташкилотчиларининг тагига сув қуя бошладилар. Қори Йўлдош Пўлатов ўзининг шу пайтдаги қарашлари ва фаолияти тўғрисида бояги "тозалаш" йиғилишида бундай сўзларни айтган:

"Рудзутак комиссияси Ф.Хўжаевдан ташқари Бухоро ҳукуматининг барча аъзоларини ишдан олди. Мен шу кезларда ЭКОСО раиси сифатида Молия халқ нозирлигининг янги таркибига кирган эдим. Мен Бухоро республикаси делегацияси раиси сифатида Советларнинг съездида қатнашиб, бундай дедим: "Бизнинг республикамиз СССР таркибига киришга ҳали етарли даражада тайёр эмас", аммо делегация номидан бу нарсани бажаришга ваъда бердим. Бухоро Советларининг 4-қурултойида Бухоро Социалистик республика деб эълон қилинди, мени шу қурултойда Бухоронинг 1-даражали "Қизил Юлдуз" ордени билан мукофотлашди. Мен Ўрта Осиё республикаларида миллий чегараланишни тайёрлаш бўйича комиссиянинг, кейин инқилобий қўмитанинг аъзоси бўлдим, шундан кейин 1929 йилнинг сўнгига қадар Ўзбекистон Республикаси Молия халқ комиссарлигида хизмат қилдим".

Ўрта Осиё марксизм-ленинизм институти партия ташкилотида бўлиб ўтган "тозалаш" йиғилиши қайдномаси билан танишар эканмиз, Қори Йўлдош Пўлатовнинг ватанпарвар, халқпарвар ва ҳақиқатгўй инсон эканлигини кўриб, собиқ ёш бухороликка бўлган ҳурматимиз ортади. Йиғилиш раисаси Красина жадидизм ва ёш бухороликлар ҳаракатини аксилинқилобий миллатчилик ҳаракати сифатида шарҳлаганда у "жадидлар 1920 йилга қадар илғор кишилар бўлишган", деб ўтирган жойидан луқма ташлайди. Яна шу Красинанинг "Ёш бухороликлар ташкилотининг сиёсий линияси қандай бўлган?" деган саволига жавобан: "Биз Бухорони Совет Иттифоқидан ажратиб олиб, унинг мустақиллигига эришмоқчи эдик", деб очиқдан-очиқ айтади. Агар у бу сўзларини "тозалаш" компаниясига бағишланган йиғилишда айтганини инобатга олсак, унинг, чиндан ҳам, жасоратли ва ўз эътиқодида собит инсон бўлгани аён бўлади.

Қори Йўлдош Пўлатов 1924-1929 йилларда Тошкентда Ўзбекистон молия халқ комиссари, кейин СССР Давлат банки Ўрта Осиё бўлими бошқарувчисининг муовини бўлиб ишлади. 1932 йили эса Ўрта Осиё марксизм-ленинизм институти партия ташкилотининг котиби вазифасини адо этди. У қаерда хизмат қилмасин, ўзининг халқ ва мамлакат олдидаги бурчига содиқ қолишга интилди. Қори Йўлдош Пўлатов билан Молия халқ комиссарлигида бирга ишлаган А.А.Альперовичнинг 1956 йил 1 июнь куни берган кўргазмасига кўра, у ўзига хизмат қилиши керак бўлган енгил машинанинг пулига ўзбеклар орасидан етишган молия ходимлари учун махсус курслар ташкил этган. Унга: "Сиз халқ комиссари сифатида енгил машинада юришингиз керак", деганларида: "Самарқанд — катта шаҳар эмас, ҳар қандай ишимни машинасиз ҳам битиришим мумкин. Аммо молия масалалари билан шуғулланувчи миллий кадрларни тезроқ етиштирмасак, мамлакатимиз иқтисодий жиҳатдан ривожланмайди. Менга машина эмас, миллий кадрлар керак!" — деган у. Бу ажойиб сўзларни 1922 йили бир гуруҳ ўзбек ва тожик ёшларини Германияга ўқишга юборган кишининг айтганлиги, айниқса, муҳимдир.

Аммо Қори Йўлдош Пўлатов сингари халқпарвар ва миллатпарвар кишиларнинг мустабид тузум шароитида ишлаши қийин эди. Аввало унинг эл-юрт ўртасида ошиб бораётган обрўси маҳаллий раҳбарларнинг қитиқ патига тегди: уни бир ишдан иккинчи бир ишга тез-тез юбориб туришди. 37-йил суронлари бошланганда эса НКВД томонидан йиғилиб, тап-тайёр бўлиб турган маълумотлар ва хуфяномалар ўз ишини қилди. 1937 йил 11 июль куни у Жуковский кўчасидаги 81-рақамли уйида қамоққа олинди. Ўша йилнинг 5 ноябрида Қори Йўлдош Пўлатов 10 йилга озодликдан маҳрум этилиб, Магаданга жазо муддатини ўташ учун юборилди ва у бу машъум шаҳардан 23 километр узоқликда жойлашган саноат комбинатида ишлади. 1947 йил 11 июлда у жазо муддатини ўтаб, Сиблагдан соғ-омон оиласи бағрига қайтди. Бироқ ўша йилларда жорий этилган тартибга кўра, жазогоҳдан қайтиб келган собиқ маҳбуснинг Тошкентда яшаши қатъиян ман этилган эди. Қолаверса, отаси туфайли озор чеккан фарзандлари ҳам у билан бирга яшашни истамадилар. Қори Йўлдош Пўлатов Чинозга кўчиб бориб, ёз кунлари 15-совхозда қоровуллик қилиб қора қозонини қайнатиб турди. Орадан икки йил ҳам ўтмай, НКВД ходимлари келиб уни иккинчи марта қамоққа олдилар. СССР МГБси қошидаги Алоҳида йиғилишнинг қарори билан Қори Йўлдош Пўлатов 1949 йил 14 майда Красноярск ўлкасидаги Игарка шаҳарчасига доимий яшаш учун жўнатилди.

Ёш бухороликлар ҳаракати пешқадам арбобининг умри ана шу тарзда хазон бўлди. У Сталиннинг ўлимидан сўнг ноҳақ жабрланган кишилар қатори, озодликка эришгач, Н.С.Хрушчевга йўллаган аризасида бундай сўзларни ёзган:

"Мен 1937 йили ҳибсга олиндим ва МГБ қошидаги "учлик"нинг қарори билан 10 йилга кесилиб, Колимадаги лагерларга юборилдим. Тўрт ой давом этган тергов пайтида ҳар қандай қийноқ, дўқ-пўписа, калтак, конвейер, ўн суткалаб овқатсиз ва уйқусиз тик оёқда турғизиб қўйганларига қарамай, мени на ўзимга, на бошқаларга туҳмат қилдира олмадилар. Лагерларда кечган оғир ва даҳшатли шароитдан ҳам омон чиқиб, 1947 йили Тошкентга қайтиб келдим ва Чиноз туманида яшадим. 1949 йилнинг март ойида мен МГБ органлари томонидан яна қамоққа олиндим. Менинг "Нега қамоққа олаяпсизлар?" деган саволимга шундай жавоб беришди: "Модомики, сен тирик қайтган экансан, энди сени қайтиб келмайдиган жойга бир умрга юборамиз. Сен бизнинг одамимиз эмассан, шунинг учун ҳам мозорингни ўша жойдан топасан!" "Мен ахир жазо муддатини ўтаб келдим", — десам, "Сен 20 йил давомида ҳукумат аппаратида ишладинг, аммо бирор марта ҳам бизга материал бермадинг, чунки сен бизнинг одамимиз эмассан, шунинг учун ҳам биз сендан бир умрга халос бўлишимиз керак", — деб жавоб беришди.

Хуллас, Қори Йўлдош Пўлатов 5 йил-у 8 ой Игарка шаҳарчасида яшаб ва ишлаб, шахсга сиғиниш оқибатлари фош этилганидан кейин она Ватанига қайтди. Аммо унинг уйини МГБ ходими эгаллаган, қамалиш олдидан ола бошлаган ногиронлик нафақаси бекор қилинган, фарзандлари ҳадик ва қўрқув иқлимида яшаётган, вужудини эса яшаш ва ишлаш учун зарур бўлган куч аллақачон тарк этган эди. У туғилган шаҳри Керкига бориб, ўзи сингари ногирон укаси билан бирга унинг кичкинагина кулбасида яшай бошлади.

Ўзбекистондаги маърифатпарварлик ҳаракатининг кўзга кўринган намояндаларидан ва Бухоро Халқ Республикасининг ташкилотчиларидан бири Қори Йўлдош Пўлатов косаси оқармай, 1965 йили 75 ёшида дунёдан ўтди.

Наим КАРИМОВ

Фаолият

АҲИЛЛИКДАН БОШЛАНГАН ЮТУҚ

Бу жамоада 80 000 — 100 000 сўм маош олаётган ҳайдовчилар бор

Бекобод шаҳридаги "Сорбон" акциядорлик жамияти халқ хўжалиги юкларини ташиш, етказиб бериш ва ортиш ҳамда аҳолига автотранспорт хизматини кўрсатиш билан шуғулланади. Шаҳарда саноат корхоналарининг кўплиги юк ташиш транспортларига бўлган талабни икки ҳисса оширади. Корхонада жами 260 та автомашина бўлиб, шундан 100 дан ошиғи тиркама машиналардир. 500 га яқин киши ишлаётган бу жамоа бир неча йилдирки, ўз олдига қўйган режаларни ортиғи билан бажариб келмоқда. Жамоанинг аҳиллиги, интизомлилиги ҳар ишда муваффақият келтирмоқда.

Бозор иқтисодиёти шароитида каттакон корхонанинг бошини қовуштиришнинг, иқтисодий муаммоларни енгиб ўтишнинг ўзи бўлмайди. Раҳбар Азимжон Раҳмонов ишнинг самарасини тўғри ва аниқ ҳисоб-китобда деб биладиганлардан. У бир неча йилдирки, шу корхонага раҳбарлик қилиб келади. Корхонанинг қўлга киритаётган муваффақиятларини жамоа биринчи навбатда ўз етакчисининг номи билан боғлайди.

— Тўғри, раҳбарга кўп нарса боғлиқ, аммо мен жамоамизнинг аҳиллигини ҳаммасидан устун қўяман, - дейди Азимжон Раҳмонов .- Чунки, жуда оғир шароитларда биз бир-биримизни қўллаб меҳнат қилдик. Менимча, ютуқларимизнинг бош омили шунда бўлса керак.

Биласиз, - сўзида давом этди раҳбар, - шўро даврида техникага бўлган муносабатни яхши деб бўлмасди. Хўжаликларда сон-саноқсиз бузилган техника ўз ҳолига ташлаб қўйиларди. У билан қизиқадиган одам топилмасди, раҳбарлар эса меникимас, давлатники-ку, деган тушунчада иш юритишарди.

Биз техникага бўлган муносабатни ўзгартириш мақсадида янги чек усулига ўтмоқчи бўлдик. Корхонада бундан кейин эски тушунча билан ишлаб бўлмаслигини жамоамизга ҳам тушунтирдик. Ўз навбатида жамоамиз бизни қўллаб-қувватлади. Ўшанда Иттифоқ салтанатига дарз кетган, халқ хўжалигининг барча тармоқларида парокандалик бошланганди. Бундай аҳволда нафақат бир корхонанинг, балки йирик-йирик саноат тармоқларининг истиқболига ҳеч ким кафолат бера олмасди.

Чек усулига келсак, бу унчалик мураккаб усул бўлмай, ҳар кимнинг меҳнат иқтидорига асосланади. Яъни, ҳайдовчининг кун мобайнидаги иши ва масъулияти унга берилган чекда акс этади. Бундан ташқари, ҳар бир техника ҳайдовчисига бириктириб берилди, унга жавобгарлик юклатилди. Натижа ёмон бўлмади. Одамлар ўзига бириктирилган машинани асраб-авайлашни, шу орқали қилган ишидан манфаат кўришни ўрганиб олди.

Очиғини айтсам, бизнинг ишимизга қарши чиққанлар керагидан ортиқ топилди. Ҳали юқоридан, ҳали назорат органларидан текшир-текширлар, қўнғироқлар кўпайгандан-кўпайди. Бизни ўзбошимчаликда, буйруққа бўйсунмасликда айблашди. Орадан 3-4 ой ўтди ҳамки, жамоамиз биз чек усулида ишлаш тарафдоримиз, деб туриб олди. Бироқ, қаршиликлар давом этаверди. Хайриятки, мустақиллик бор экан, озодлик бор экан, умидларимиз рўёбга чиқди. У эркин ҳаракат, меҳнат қилиш учун имконият яратиб берди. Шундан кейингина ишларимиз бир маромга тушиб олди. Ҳар йили меҳнатимизга яраша катта даромадга эга бўлдик. Эвазига ходимларимизнинг ойлик маошларини яхшиладик. Моддий рағбатлантирдик, дам олишлари учун зарур шароит яратиб бердик. Автомашиналарга эҳтиёт қисмлари сотиб олдик, эскиларини янгисига алмаштирдик. Ҳозирда бирорта ҳам бузилган ёки ташлаб қўйилган машинамиз йўқ. Ҳаммаси иш қобилиятини тиклаган. Корхонамизнинг барча ҳудуди қайта таъмирланди. Қишки ва ёзги майдонларга асфальт ётқизилди, таъмирлаш, ювиш ва текшириш шахобчалари шай ҳолатга келтирилди.

Дарҳақиқат, "Сорбон" акциядорлик жамияти фаолияти ва жамоасига ҳавас қилса, арзийди. Лекин бу ҳаммаси эмас. "Сорбон"нинг иши ҳеч қачон енгил кечмаган. Ҳар сафар уни янги синов, янги меҳнат жараёни кутарди. Корхона ташкилотларнинг юкини ташиб берарди-ю, хизмат ҳақини ўз вақтида ололмасди. Қарздор ташкилот қарзини тўлай деса, ундан яна қайсидир ташкилот қарздор. Юкни ташиб берган корхона ҳам ўз навбатида ишлатган ашёлар учун бошқа ташкилотлар билан ҳисоб-китоб қилиши керак. Бир амаллаб бўйнидаги қарзларни тўларди-ю, бошқаларнинг касрига яна қарзга ботиб қоларарди.

Хизмат ҳақини вақтида тўламаслик ҳоллари бугун ҳам давом этмоқда. Бекобод ва Далварзин пахта тозалаш заводлари "Сорбон"дан 61 миллион сўмга яқин қарздор. Корхонадагилар учун ягона муаммо шу бўлиб қолмоқда. Агар бу пуллар вақтида ўтказиб берилганда корхона янги техникалар сотиб олган ёки бошқа фойдали ишларни амалга оширган бўлар эди. Афсуски, пахта тозалаш заводлари муаммони ҳал этишни ортга суриб келмоқдалар. Жуда кўп ҳолларда ўз ҳақини вақтида ололмаслик корхонанинг ривожланишига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Энди корхонанинг иш суръатларига бир назар ташласак. Ўтган олти ойда юк ташиш режаси 114 фоизга бажарилди, 1 миллион 245 минг тонна юк манзилига етказилди. Ярим йиллик даромад 355 миллион сўмни ташкил этган бўлса, шундан 15-20 миллион сўми соф фойда ҳисобланади. Бу даромаднинг ўтган йилгига нисбатан 143 фоизга ўсганлигини билдиради. Ҳар бир акциядорга 200 фоиздан дивидент тўланди. Бошқача айтганда, ҳайдовчилар қўшимча равишда 100-150 минг сўмдан даромад олишди. Ходимлар ўз ишидан миннатдор эканлигини уларнинг суҳбатидан ҳам билиб олса бўлади.

Бу йилги ғалла ўриш мавсумида ҳам корхонанинг 200 та машинаси хўжалик далаларида ҳозиру нозир бўлишди. Ўрилган ғалланинг 90 фоизини мазкур корхона машиналари ташиб бериб, бир ойнинг ичида 100 миллион сўмлик даромад келтиришди. Туман ва шаҳар аҳолисига эса 8 миллион 551 минг сўмлик пуллик хизмат кўрсатилди.

Бажарилган иш кўлами катта, шунга яраша ишчиларнинг ойлик маоши ҳам юқори. Ўртача ойлик ҳар бир ҳайдовчига 25 минг сўм қилиб белгиланган. Мавсумда яхши ишлаганлар қўшимча мукофотга эга бўладилар. Улар орасида 80-100 минг сўмгача маош оладиганлари бор. Овқат ва моддий ёрдам пуллари ҳам кечиктирмай бериб борилади. Умуман, ярим йилликда ижтимоий таъминот учун 10 миллион сўмдан ортиқ маблағ сарфланди.

Корхона қошида ёрдамчи хўжалик, шифохона, болалар боғчаси, ҳайдовчилик ўқув маркази, оталар чойхонаси ва бошқа маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ишлаб турибди.

Бир сўз билан айтганда, "Сорбон" акциядорлик жамияти нафақат вилоятда, балки республикамиздаги кўзга кўринган корхоналардандир. Мустақиллигимизнинг 10 йиллиги арафасида корхонанинг биноси қайта таъмирланди, иш шароитлари яхшиланди. Замонавий технологиялар ўрнатилди. Корхона жамоаси яна бир қанча ишларни режалаштирган. Булар иш унумдорлигини янада ошириш, хизмат кўрсатиш сифатини яхшилашга эришишдан иборатдир.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
"Ҳуррият" мухбири

Шукрона

"УЗОҚ ЯШАБ, БУНДАЙ ЭРКИН ЗАМОН КЎРМАДИМ"

Уч аср гувоҳи хоразмлик Қуриёз бобо Эгамовнинг айтганлари

Йигирманчи аср бўсағасида таваллуд топганман. Некалай пошшо қамчисининг зарби ҳам мен қаторимларни четлаб ўтмади. Сўнгроқ "революсия" деган гаплар чиқиб, "доҳий" Ленин бир халқни озчилик ва кўпчиликка (меньшевиклар ва большевиклар дейилмоқчи — таъкид бизники) бўлиб, мамлакатни қирғин-барот урушга олиб келди. "Қизиллар" ва "оқлар"нинг вайронагарчиликлари, ота ўғилни, ака укани ўлдиришлари бошқа халқларни ҳам четлаб ўтмади, фуқаролар урушининг бутун оғирликлари оддий меҳнаткаш одамларнинг бошига тушди.

Ленин дорилбақога рихлат қилгандан сўнг Исталин дегани тахтга чиқди. Энди сал эркин нафас олармиз, деб ўйлагандик, нерда дейсиз, "устози" — доҳийдан халқларни эзиш, қирғин қилиш, бир кечадаёқ кўчириш, Сибирга элтиб ташлаш, миллионлаб одамларни қамоқ ва турмаларда чиритишни яхшигина ўзлаштириб олган шогирд Исталин бошимизга битган бало бўлди. Сиёсатда жангарилик йўлини тутиб, Гирмония билан уруш келтириб чиқарди, улкан мамлакатни яна қонга ботирди. Ўзбекистонимизнинг бор бисоти: ғалла, пахта, олтини ва бошқалари уруш комига ташланди, фронт учун боримизни, ҳатто оғзимиздагини ҳам бердик.

Урушдан кейин ҳам қирғин қилиб турмаса бекорчиликдан қўли қичишадиган Исталин "соткин" дўхтир-врачлар, ёзувчилар, зиёлиларни "кашф этди", яна минглаб бегуноҳ одамлар, уруш даврида тақдир тақозоси билан асирликда бўлганлар турмаларга тиқилди, бепул ишчи кучи сифатида бепоён Сибирия ўлкаларида энг оғир ишларда ишлатилди. Ниҳоят бутун-бутун халқларнинг қарғиши ўқ бўлиб, 1953 йилда Исталинни тўнғиз қўпди. Ўша йиллари қурғоқчилик бўлиб, қаттиқ очарчиликни бошдан кечирдик...

Унинг ўрнига келган Хурушчев дегани қишлоқ хўжалигини кўтараман, дея буғдой ўрнига маккажўхори эктиришга ружу қўйди, маданиятга хилоф деб, шаҳарларнинг имконият бор жойларида, туман марказларида қорамол сақлашга чек қўйди.

У ҳам бир йўллар билан бўшатилиб, ўрнига қоши бароқ Брежнев дегани пошшо бўлди, у ҳам Ўзбекистонни нуқул кўпроқ пахта, олтин беришга қистарди, ҳатто буғдой экишни қўйиб, остонамизгача пахта экишга мажбур бўлдик.

Пешонаси доғли Горбачев дегани "қайта қуриш" деган сиёсатни авж олдириб, бутун мамлакатда бошбошдоқлик, уруш-жанжаллар кўпайди.

Ниҳоят, 1991 йилнинг 1 сентябри мустақиллигимиз, эркинлигимиз ва озодлигимиз куни деб эълон қилинди.

Оллоҳга минг қатла шукрки, халқпарвар Президентимиз раҳбарлигида XXI асрга, мустақиллигимизнинг муборак ўн йиллигига ҳам етиб келдик. Ўғилларим, қизларим ҳам бир этак фарзандлари, невралари билан истиқлолимиз байрамини тўкин дастурхон атрофида кутиб оляптилар. Уч асрни кўрган бобо сифатида дуо қиламан: "Мустақиллигимиз абадий яшагай! Президентимиз бахтимизга ҳамиша омон бўлғай! Осойишталик ва тинчлик юртимизни ҳеч қачон тарк этмасин! Омин!"

Боғотлик Қуриёз бобо ЭГАМОВнинг сўзларини Шавкат БОЛТА оққа туширди

Мутолаа

"ҲАЁТ — ИМТИҲОН"

Ҳар қандай асар муайян мақсад учун ёзилиб, таржима қилинади ва ўқувчилар ҳукмига тақдим этилади. Профессор Маҳмуд Асъад Жўшон қаламига мансуб "Ислом, тасаввуф ва ахлоқ" (Тошкент. "Истиқлол" нашриёти) китоби ҳам бугунги китобхонларимизнинг маънавий-руҳий эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда ўзбекчалаштириб чоп этилган.

Китобда иймон-эътиқодга доир масалалар, тасаввуф ва тариқатлар, айниқса нақшбандия сулуки билан боғлиқ фикру мулоҳазалар илгари сурилади. Ислом тасаввуфи, гўзал одоб-ахлоқ, меҳру оқибат, бошқаларга раҳм-шафқат кўрсатиш, умуман олганда, инсоннинг Яратувчига, инсонга, атроф-муҳитга бўлган муносабати исломий маданият нуқтаи назаридан туриб кенг шарҳланган.

Маълумки, инсоннинг камчилик ва нуқсон содир этиши фитратида бор. Одам фарзанди ноҳақлик қилаётганини сезиб, билиб турса-да, қилаётган бу қабоҳатидан қайтмаслиги унинг қонида кезиб юрган шайтоннинг бу ишни чи-

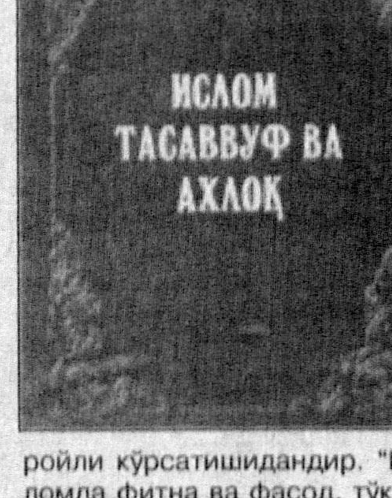

ройли кўрсатишидандир. "Исломда фитна ва фасод, тўқнашув ва олишув, муҳаббатни барбод қиладиган ҳар бир иш ман қилинади. Ғийбат, фисқу фасод, беҳуда сўз айтиш, гап тарқатиш, номаъқул сўзлар сўзлаш, айирмачилик, ғавғо гуноҳдир. Бир мусулмон бошқа мусулмонга қарши қурол кўтаролмайди. Мусулмон мусулмонни отиб, умрини хазон қилолмайди" дейди, жумладан, муаллиф. Шундай экан, улуғ яратувчи инсонга камчиликларни бартараф этиб, камолотга етиш йўлини ҳам кўрсатиб қўйган.

Муаллиф ирфоний суҳбатлари, маърифий мавъизалари билан аждодлар меросига таянган ҳолда инсон вужудидаги нафс ва шайтон ёмонликларидан сақланиш йўлларини кўрсатади. У адабиётшунос бўлгани учун ҳам Аҳмад Яссавий, Жалолиддин Румий, Юнус Эмро, Ҳожи Бектоши Валий, Фузулий каби мутасаввиф ижодкорларнинг фикр-қарашларидан унумли фойдаланади. Таъсир қилиш қувватини кучайтириш учун қўлланган бу услуб ўқувчининг бадиий савиясини оширишга хизмат қилади. Хуллас, олим ўз асари орқали инсоннинг турли иллатлардан халос бўлиб, инсони комил даражасига етиш сирларидан воқиф қилади.

Шоирларимиз кибр-манманликни кескин қоралаб келганлар. Камтарин, тавозеъли, хокисор бўлишга, кишиларнинг кўнглини олишга даъват қилганлар.

Муаллиф бу хусусда сўз юритаркан, ёзади: "...Биз дунёга манманлик учун келмадик. Биз севги учун, бошқаларнинг меҳрини қозониш, махлуқотни яхши кўриш, яратилган нарсаларга шафқат, муҳаббат кўрсатиш учун келдик,.. кўнгилга эътибор берамиз, инсонларнинг кўнглини кўтаришга, хайрли дуосини олишга ҳаракат қиламиз ".

Китоб оз нусха (икки минг нусха)да чиққани боис китобхонлар орасида тезда тарқалди. Бу асар кўпроқ нусхада чоп этилишини истардик.

Нодирхон ҲАСАН

“ЎЗТРАНССАНОАТ”

республика уюшмаси

барча юртдошларимизни

мустақиллигимизнинг 10 йиллиги билан

самимий муборакбод этади!

Мустақиллик йилларида барча соҳаларда бўлгани каби республикамиз транспорт саноатида ҳам улкан ўзгаришлар юз берди, соҳа корхоналарида таъмирлаш, зарур эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш ишлари бажарилди. Энг муҳими, маҳаллий хом ашёдан маҳсулот ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу борадаги ишлар жадал давом эттирилмоқда.

Ушбу қутлуғ байрам билан қутлар эканмиз,
хонадонларингизга тинчлик, хотиржамлик ва қут-барака тилаймиз.
Юртимиз осойишта, осмонимиз беғубор, мустақиллигимиз абадий бўлсин!

ЎЗСАНОАТҚУРИЛИШБАНКИ

ТОШКЕНТ МИНТАҚАВИЙ ФИЛИАЛИ

Барча юртдошларимизни истиқлолимизнинг 10 йиллиги билан табриклайди!

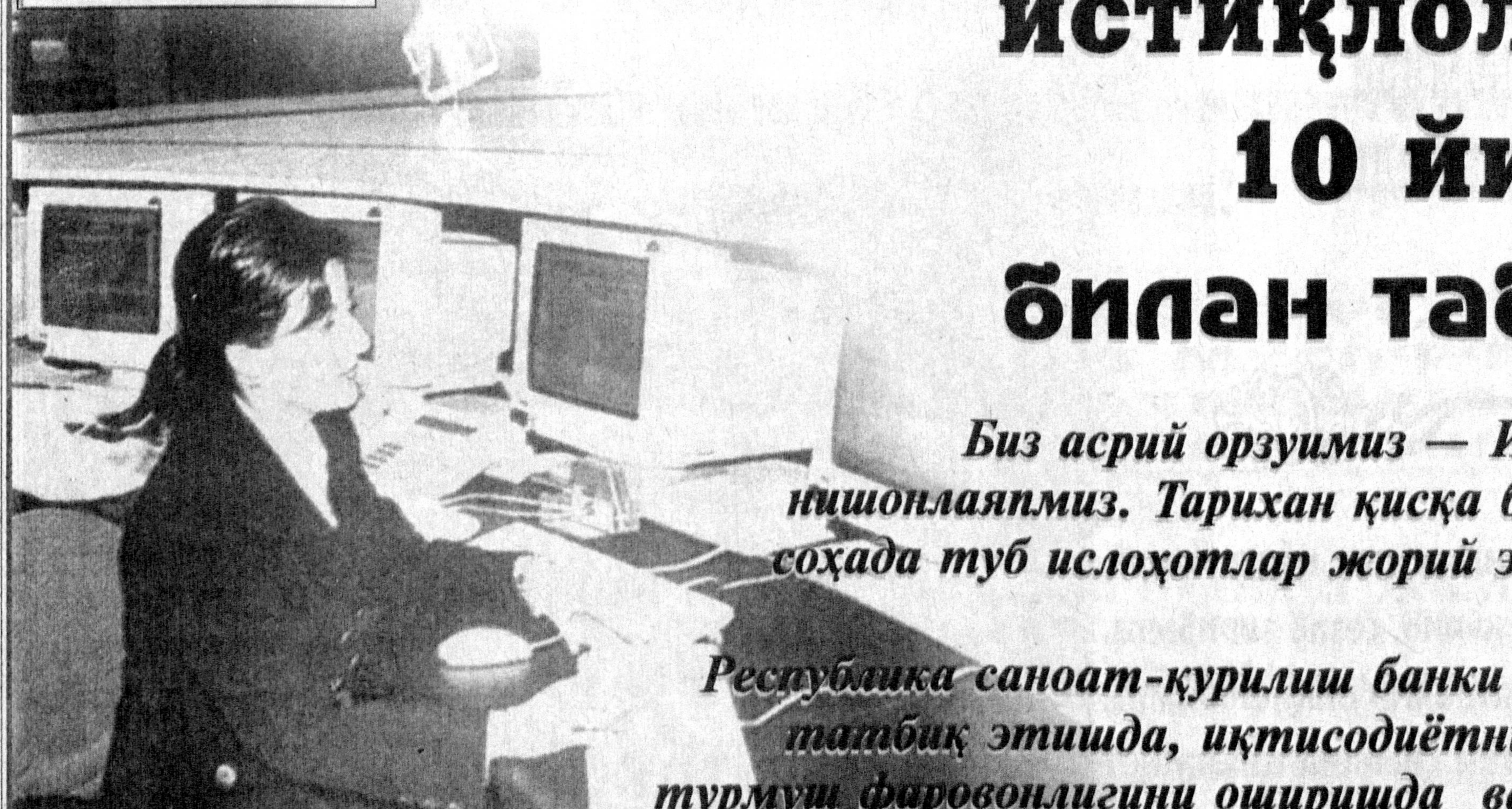

Биз асрий орзуимиз — Истиқлолнинг қутлуғ 10 йиллигини нишонлаяпмиз. Тарихан қисқа бу даврда мамлакатимизда ҳар бир соҳада туб ислоҳотлар жорий этилди, кўплаб амалий ишларга қўл урилди.

Республика саноат-қурилиш банки ходимлари ислоҳотларни ҳаётга татбиқ этишда, иқтисодиётни ривожлантиришда, халқимизнинг турмуш фаровонлигини оширишда ва мустақилликни мустаҳкамлашда ўз ҳиссаларини қўшишдан фахрланади. Жамоамиз бундан кейин ҳам ана шу эзгу ва хайрли ишни бажаришда астойдил меҳнат қиладилар.

Сизларни ушбу айём билан қутлар эканмиз, юртимиз тинч, дастурхонимиз тўкин, озод ва обод диёримизнинг истиқлоли абадий бўлишини тилаб қоламиз.

Ватанимиз ҳамиша гуллаб-яшнайверсин!

ЎЗБЕКИСТОН-ТУРКИЯ ҲАМКОРЛИГИДАГИ

"ЕМЕК"

ҚЎШМА КОРХОНА ЖАМОАСИ

Ўзбекистон халқини мустақилликка эришганлигининг

10 йиллиги

билан қизғин қутлайди!

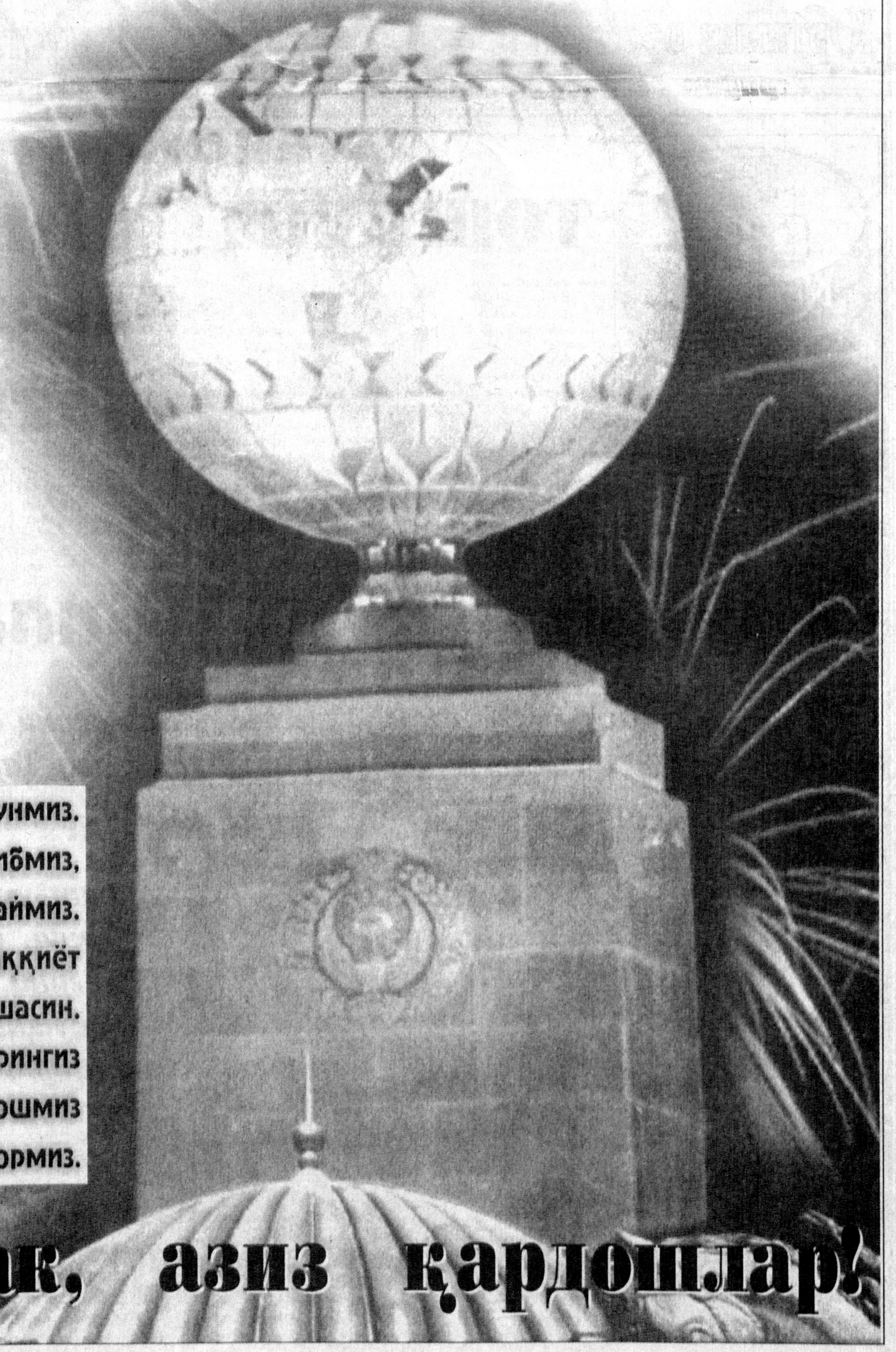

Ўзбекистон-Туркия—икки қардош давлатнинг чин маънодаги дўстлиги, ҳамкорлиги мана шу сана билан боғлиқ. Туркия Ўзбекистоннинг мустақиллигини биринчилардан бўлиб тан олган ва ҳамкорликка қўл чўзган давлатдир. Зеро, икки мамлакат, икки халқнинг томири, анъанаю удумлари бир ўзакни ташкил этади.

Биз Ўзбекистонда фаолият юритаётганимиздан мамнунмиз.
Ислоҳотларнинг самарасини кўриб, сезиб турибмиз,
муваффақиятларни олқишлаймиз.
Бизнинг истагимиз шуки, Ўзбекистон ҳамиша тараққиёт
оғуши билан яшасин.
Биз туркий биродарларингиз
Сизнинг улуғвор мақсадингизга тилакдошмиз
ва ҳаргиз ҳамкорлик риштаапарини боғлашдан миннатдормиз.

Байрамингиз муборак, азиз қардошлар!

Саргузашт

"У-УХ" ЭМАС, "УФ"

Бир кун не машаққатлар билан асраб-авайлаб келаётган ҳайдовчилик гувоҳномамдан ажралиб қолай деганман. Ўшанда сентябрь ойининг бошлари, ҳали саратон ҳарорати босилмаган якшанба оқшомларидан бири эди. Шаҳарнинг "Чорсу" майдонида кўндаланг бўлиб бир автобус турибди. Назоратчилар таёқларини кўтариб, ҳайдовчиларга "шу ерга бир кириб ўтинглар" ишорасини қилишмоқда.

Мен ҳам кирсам-кирақолай деб шу машина остонасига қадам қўйишимни биламан, милиция кийимидаги киши узун шиша найчани оғзимга тўғрилаб "уф"ланг деди. "У-уҳ" дедим. "У-уҳ" эмас, "уф"ланг деди энди қаттиқроқ овозда. "Уф"лагандим, юпқа шиша ичи қизғиш ранг тортиб қолди.

— Ҳа, отибдилар-да! Қани юқорига! — эшик "оғаси" буйруқнамо оҳангда гапирди, қўлга тушдингми, дегандай.

— Бу қанақаси. Мен умуман ичмайман! — ўзимни тутолмай унинг юзига тикилдим.

— Ҳа, укам, сизга ўхшаганларнинг кўпини кўрганмиз. Ҳеч ким бу "тахтиравон"га ичдим деб ўз оёғи билан кириб келмайди. Бу ерга келтирилади! Маст ҳолда транспорт бошқариш қандай бўлишини яхшилаб тушунтириб, ҳайдовчилик ҳуқуқидан маҳрум қилинади. Қани, ҳов анави ерда Сизни кутиб қолишди, боракolинг!

Милиционернинг бу қўпол муомаласи менга бир пайтлар кекса фаррош аёлнинг ҳеч эсдан чиқмайдиган қилиб айтган ҳақоратомуз сўзларини эслатиб юборди: тўнғич фарзандимиз туғилганлиги муносабати билан табриклаб уйимизга қаламкаш дўстлар ташриф буюришмоқчи эди. Эрталабдан тайёргарлик кўриб, стол ясатдик. Шунда дастурхонда нимадир етишмаётгандек бўлаверди... Тарки одат қилиб, номига бўлса ҳам бир шиша ичимлик қўядиган бўлдик.

Кўчанинг нариги бетидаги озиқ-овқат дўконига ўтдим. Турли ичимлик шишаларини кираверишдаги полкаларга алоҳида қилиб, ҳафсала билан териб қўйишибди. Бу касофатларнинг тури кўп бўларкан, ҳар қандай одамнинг ҳам кўзини ўйнатарди.

— Ҳой, синглим, бу ёққа қараб юборинг! — дедим нарироқдаги сотувчи аёлга.

У энсаси қотгандай:

— Бўлим яна икки соатдан кейин очилади, — деди.

— Бўлимингиз билан нима ишим бор, менга бир шиша бериб юборинг, анаву зормандалардан, — дедим бироз жаҳлим чиқиб.

— Саводингиз борми, ўзи. Ҳов, пешонангиз устидаги ёзувни ўқинг, — деди сотувчи ҳам чийиллаган овоз билан заҳардайгина қилиб.

Мен "Спиртли ичимликлар соат 11дан кейин" сотилиши ҳақидаги эслатмани биринчи кўришим эди.

Энди аёлга яқинроқ келиб, ялинишга тушдим:

Дадахон НУРИЙ

БОЙСУН ЖУНГЛИЛАРИДАН КАНДИ ЎРМОНЛАРИГАЧА

— Синглим, бир шиша бериб юборақолинг. Меҳмонлар келмоқчи эди.

— Бошланди..., — икки ёнбошининг пастроғига қўллари билан шаппатилади аёл, — энди биттасидан қутулгандим, — кўзларини ола-кула қилиб менга қаради, — нима, милиция чақирайми?!

Қаердандир пайдо бўлиб, пол артишга тушган алпомишдай гавдали кампир ижирғангандай юзимга қараб қўйди-да, тўнғиллади:

— Саҳарнинг калласида томоғи қақраб келиб олади, заҳар ютгурлар. Ҳаммасини милицияга топшириб юбориш керак! — унинг важоҳати жуда ёмон, қўлидаги бир учига латта ўралган фаррошлик таёғи билан тушириб қоладиган даражада эди...

Мана, энди айнан милицияга ўз оёғим билан келиб ўтирибман. Улар тўрт киши: иккитаси формада, иккитаси оқ халатли бўлиб, машина салонининг тўридаги ёзув столига кўкрагини тираган ҳолда лўққайиб ўтирибди. Улардан бировининг қўлидаги ручка ёзувга шай, ҳаммаси ҳукм чиқаришга тайёр. Айниқса, бундай пайтда "Хатга тушдинг — ўтга тушдинг" деганлари минг бора ҳақ бўлиб чиқади. Ҳозир буларнинг бирортасидан яхшилик кутиш дўстимиз Аблайдан еб кетарга пул сўраш билан баробар эканлигини сезиб турардим.

Ён қўшнимиз Абдулла акадай шоирни ҳам аяб ўтиришмаган. Ҳайдовчилик гувоҳномасини қайтариб олиш учун не-не идоралар, казо-казолар ўртага тушмади. Охир "Афсус, протокол тузиб қўйилган экан, иложи бўлмади. Нега ўша куниёқ келиб айтмадингиз", деганларини ўз қулоғим билан эшитганман. Икки йилга ҳайдовчилик "ҳуқуқидан" маҳрум қилишганди. Ўшандан кейин зарурат туғилиб қолган пайтларда у кишига қарашли тўқ қизил ранг "Жигули"ни ҳам ҳайдаб тураман... Наҳот, энди менинг ҳам бошимга шу кун тушса! Ичганим рост бўлса гўрга эди!.. Бу чўзинчоқ шиша ё нотўғри ишлаяпти ёки булар ноҳақ мени жазолашмоқчи! Ичмаслигинг, умрингда шишага яқин юрмаганлигингни бу "ҳакамлар"га исботлаш ҳатто кулгили.

Энди бир йўли бор: ҳозир ҳужжатларни машинадан олиб келаман деб бу "қопқон"дан тезроқ қочиб, мен учун ҳар нарсага балогардон Эркин акамникига бориш! Ҳовлилари ҳам бир-икки чақирим нари — шу яқин-атрофда.

"Тахтиравон"дан пастга тушдим-да, шундоқ рўпара келиб қолган таксига ўзимни урдим:

— Жон ака, Ҳувайдога ҳайданг, тезроқ! — дедим.

Ҳайдовчи ҳам ниманидир сезди шекилли, ванғиллатиб газни босди. Назоратчилар ҳатто ҳуштак чалишга улгуролмади. Машинам эшиги ярим очиқ ҳолда йўл четида қолаверди.

Эркин ака қаердандир қайтиб, ҳали шляпани ҳам ечиб улгурмаган эканлар. Бўлган ҳодисани лўнда қилиб тушунтирдим. "Уф" денг-чи, дедилар менга яқинроқ келиб. Айтганларини қилгандим, афтларини буриштирдилар:

— Отибсиз, шекилли!

— Сизам ишонмасангиз, энди нима қилишим керак?

— Ўзи, одам ишонмайдиган ишлар қилиб юрасиз-да.

— Лекин мен умримда ичмаганман, ичмайман ҳам, буни яхши биласиз...

Бир куни эрталаб Эркин ака икковимиз Дўрмондаги ижод уйига кетаётганимизда худди мени ҳозиргина тутишган жой — Чорсуда милиция тўхтатиб "уф" дедирмоқчи бўлган, ўшанда Эркин ака ҳазил аралаш "Тўғрисини айтайми, кеча Ҳадрада бир кружка пиво ичгандим, кечирақолинг" деган, назоратчи ҳам зийрак йигит экан, шоирни таниб қолиб, "Эркин ака, Сизга оқ йўл, у пиво эмас, ярми кўпик, ярми сув-ку" дея лутф қилганди.

Ҳозир ҳам таксида кетяпмизу ўша воқеани эслаб, хаёлимда бир фикр чарх урарди: ишқилиб, у ерда ўтирганлар Эркин акани танисин-да. Ўлдими, тўрттасидан биронтаси танимаса!

Биз ичкарига киришимиз билан тўрда савлат тўкиб ўтирган подполковник ўрнидан сакраб туриб, Эркин ака истиқболига пешвоз чиқди:

— Ие, қадамларингизга ҳасанот! — Қучоқ очиб кўришиб кетишди.

Бошқалар ҳам ўринларидан туриб, меҳмонни иззат-икром билан тўрга ўтқазишди. Пиёлага нимчорак қилиб кўк чой қуйилди. Гап орасида "айбнома" тўлдирувчи — қаламини шайлаб ўтирган "эксперт" врач ҳувайдолик — маҳалладош чиқиб қолди.

Подполковник шоиртабиатроқ киши бўлиб, шаҳар автоназорат бошқармасининг таълим-тарбия ишлари бўйича бошлиқ ўринбосари экан.

Шоирнинг ташрифи муносабати биланми, бу "тахтиравон"га дамба-дам кўтарилиб, "уф"лаб чиқиб кетаётган ҳайдовчилар сони камайди. Ҳатто, йиғлагудай бўлиб ўзини оқлаётган ёшгина ҳайдовчи йигитнинг гувоҳномаси қайтарилиб, "гуноҳи" кечиб юборилди.

Ниҳоят, суҳбат мавзуи айланиб, асосий нуқтага боғланди: бир четда гуноҳкордай қимтиниб ўтирган каминага Эркин ака ишора қилди:

— Бу менинг укам. Ҳаммамиз гувоҳлигимизда шишага "уф"ласин. Агар ичгани тасдиқланса, бир йўла учта ҳайдовчилик "вазифа"сидан маҳрум қиламиз. Чунки шу кунларда ўзиники билан Абдуллажон Орипов ҳамда менинг машинамни ҳайдаб юрибди. Лекин ёшлигидан биламан: шу кунгача бир қултум пиво ҳам ичмай келарди.

Ўша лаънати узун найча шишага "уф" дегандим, не кўз билан кўрайки, унинг ичи яна қизғиш тортиб қолди.

— Ие, — деб юбордилар Эркин ака бир менга, бир атрофдагиларга қараб, — келиб-келиб шундоқ иссиқ кунда-я! Неча стакан ичдингиз?!

Шу сўз менга далда бўлди:

— Икки стакан. Пешинда шу ердан ўтаётиб, анаву Кўкалдош мадрасаси қаршисида морс сотишаётган экан, ўшандан ичгандим.

— Ҳа, ундай денг! — столга кафти билан бир уриб, ўртага чўкиб қолган жимликни бузди подполковник, — Ахир у нашватидан қилинган шарбат-ку! Ичиб олиб, бир соат қоринни офтобга тоблаб ётилса бас — у ёғи кайф! Демак, укамизнинг ичгани рост...

Лекин ҳеч қачон шаробхўрликка ружу қўймаганлигим, спиртли нарсалар истеъмол қилмаганлигим ҳисобга олиниб, "гуноҳим"дан ўтилди. Фақат бир шарт қўйилди: янаги ойнинг бошларида шаҳар автомобиль назорати ходимлари билан Эркин аканинг "Адабий учрашув кечаси"ни ташкил этиб беришим керак.

Мен ўз сўзимнинг устидан чиқдим — бошқарманинг катта мажлислар залида Тошкент шаҳар ДАН ходимлари билан ўтказилган адабий кеча жуда қизиқарли бўлди, таниқли хонандалар ижросида Эркин ака ғазалларига басталанган куй ва қўшиқлар янгради. Шеърхонлик бўлди. Мен ўзимнинг ҳайдовчилик "фаолиятим"да содир бўлиб турадиган воқеалардан сўзлаб бердим.

Учрашув сўнгида бошлиқнинг ўзи Эркин ака икковимизга биттадан назоратчилик ола таёғини тақдим этди. Бу фахрий аъзо бўлиб, улар сафига қўшилганимиз белгиси экан.

Ўзбекистон дунё ҳамжамиятида ўзига хос ўрин топмоқда. Ўзбек модели кўпгина мамлакатларда кенг эътироф этиляпти. Ўзбекистон тараққиётнинг ойдин йўлига чиқиб бормоқда. Бу каби ютуқларни яна санаш мумкин ва, албатта, буларнинг ҳаммаси Мустақиллик шарофатидандир.

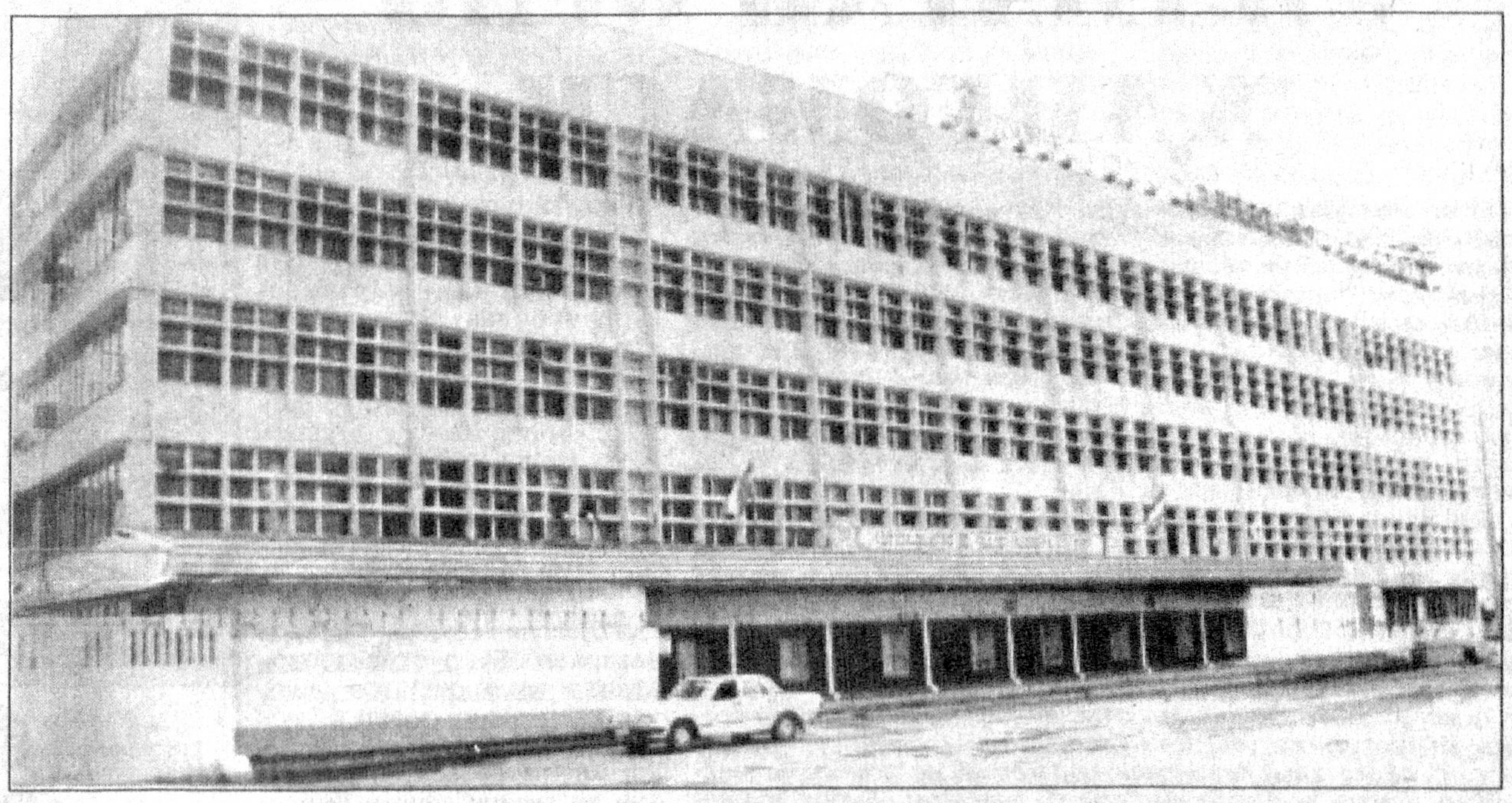

Ўзбекистон мустақиллигига 10 йил тўлди. Ўзбекистон XXI асрга қадам қўйди. Бу аср ахборот ва коммуникация асридир. Бу даврда халқаро алоқалар тобора кенгайиб боради. Қувончлиси шундаки, Ўзбекистон бу майдонда ҳам мустақил ҳаракат қилади.

"ХАЛҚАРО ТЕЗКОР ПОЧТАМТ"
акциядорлик жамияти
қутлуғ Истиқлолимизнинг 10 йиллиги
билан барча юртдошларимизни самимий муборакбод этади!

Котибиятга! Бундан кейин саҳифалашга барча материаллар "Халқаро тезкор почтамт" орқали туширилсин! Х.Д.

ЙЎЛИМИЗ ЁРУҒ, ОСМОНИМИЗ МУСАФФО, ЮРТИМИЗ ҲАМИША ОСОЙИШТА БЎЛСИН!

Самарқанд шаҳар Меҳнат бўлими жамоаси
энг улуғ, энг азиз байрамимиз —
Мустақилликнинг 10 йиллиги билан
барча ватандошларимизни
табриклайди.

Юрт равнақи, эл фаровонлиги йўлидаги улуғвор ишларимиз бароридан келсин. Байрамингиз қутлуғ бўлсин, азиз юртдошлар!

Ўзингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик концерни босмахонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 19.00
Буюртма — Г - 2542

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh.SAYDALIYEV

Mustaqil gazeta
HURRIYAT

Ҳамкасб

УЙИ ТАҲРИРИЯТГА ЎХШАЙДИГАН ЖУРНАЛИСТ

Воғиз Музаффаровни Фарғона журналистикасининг, аниқроғи, вилоятимиз газетаси — "Фарғона ҳақиқати"нинг тирик тарихи дейиш мумкин. Қалам аҳлининг илк сўқмоғи ҳамиша ҳайратлардан бошланади. Кейин у ўз ҳайратларини қоғозларга тўкади. Ана шу ҳайратлар, ҳаяжонлар улғайиб, камолотга етиб, уни журналистликка, шоир ёки адибликка етказади. Воғиз Музаффаров Бекобод шаҳридаги рус мактабида таълим олар экан, китоб унинг доимий ҳамроҳи эди. Лев Толстой, Фенемор Купер асарларини кўп ўқирди.

Ҳали мактаб қучоғидаги Воғиз Музаффаров китоблардан олган таассуротлари ҳақида "Мактаб кутубхонаси" мақоласини ёзди ва у марказий нашрлардан бирида чоп этилди. Бўлажак журналистнинг илк мақоласи устозлар эътиборини тортди. 1930 йилнинг май ойида Тошкентда ўтган Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон, Тожикистон ёш мухбирлари қурултойига уни ҳам таклиф қилишди. 1932 йилда ўлка газетаси тугатилгач, ёш журналист ўз фаолиятини "Ёш Ленинчи" (ҳозирги "Туркистон") газетасида адабий ходим сифатида давом эттирди. Бироқ ёш мухбирнинг ўзбек тилини мукаммал билмаслиги панд бериб қолди. Ҳамкалам, ҳамқадам дўсти Мақсуд Шайхзода:

— Воғизни Хоразмга мухбир қилиб жўнатиш керак. Тил ўрганади, — деди.

Хоразмда ўтган бир йилда ёш мухбир ўзбек тилини пухта ўрганди. 1934 йилдан Воғиз Музаффаров яна газетага қайтиб масъул котиб бўлиб ишлай бошлади.

Журналистнинг қаламига, ғайратига, ички имкониятига ишонган ҳолда уни айни йигирма уч ёшида Фарғонага йўллашди. Шу-шу Воғиз аканинг ҳаёт йўли гўзал Фарғонада, водий одамлари орасида ўтди. Унинг эзгу ниятлари шу ерда рўёбга чиқди. Ўзи орзу қилган шогирдлар қўлидан тутди. Уларга ижодни ўргатди, рағбат ва руҳий мадад бериб турди.

Уруш йилларида Воғиз аканинг қалами жанггоҳларда душманга отилган ўқ янглиғ садо берди. У Болтиқбўйи фронтида чиқадиган "Душманга қарши олға!" газетасининг асосий журналисти эди. Бу газета дастлаб рус тилида, кейинчалик ўзбекчада ҳам чиқадиган бўлди.

Воғиз ака бир неча йилдан сўнг яна Фарғонага, қадрдон газетасига қайтди. Масъул котиблик газетанинг энг нозик нуқтаси, бошқачароқ айтганда, юраги дейишади. Агар масъул котибдан хато ўтиб кетса, энди уни тўхтатиш қийин. Ҳамма масъул котибга ишонади, ҳатто муҳаррир ҳам.

— Масъул котиб сифатида ҳар бир ходимнинг фазилатини ҳам, камчилигини ҳам билардим, — дейди Воғиз ака. — Кимдир рақамларда, кимдир шаҳар номларида адашар, кимдир ўзи ёзаётган материални яхши билмай, мақсадни аниқ нишонга олмай ёзарди. Ҳолбуки, газетада айтилаётган ҳар бир сўз эгасини топиши керак.

Воғиз ака Ўзбекистон тупроғида яшаётган бошқа миллат вакиллари ўзбекнинг кимлигини, унинг буюк илдизларини, теран маданиятини билишини истарди. Шунинг учун ҳам умр бўйи Навоий ҳақида рус газеталарига ёзди, ёзган сари руҳи қанотланди, кўнгли равшан тортди. Саид Аҳмад, Ғафур Ғулом, Асқад Мухтор, Ҳамид Ғулом, Жалол Машрабий, Иброҳим Раҳим, Шерали Тошматов сингари кўплаб адиблар, шоирлар ҳақида тўлиб-тошиб, ҳавас билан ёзди.

Ҳар бир ижодкорнинг жамиятга таратаётган нури, зиёси бор. Шунинг учун ҳам Воғиз ака ўзи билган, чин дилдан қадрлаган шоирлар, ёзувчилар, ҳамкасблари, шогирдлари ҳақида ёзишдан чарчамади. Журналист ҳамкасблари Абдулла Мирзаев, Адҳам Ҳамдам, Абдукарим Набихўжаев, Дониёр Эргашев, Аъзамжон Ортиқов, Ҳожимат Қодиров, Тошқўзи Муллаев ҳақида ёзганда инсон ўз касбига садоқатли, фидойи бўлгандагина, меҳнатларидан барака топишини таъкидлади.

— Кексайганингда шогирдлар устоз бўлар экан, — дейди Воғиз ака. — Улар сенга ёшлигингни тинмай эслатиб туради, куч бағишлайди.

Фарғонанинг забардаст адиб ва шоирлари Йўлдош Сулаймон, Охунжон Ҳакимов "Устоз!" деб эҳтиром билан йўқлашганда Воғиз аканинг кўзларига ёш келади. Уларнинг ўз китоблари саҳифасига эҳтиром билан битган дастхатлари кўнглини тоғдек кўтаради.

Толмас журналист Воғиз Музаффаровнинг нафақага чиққанига йигирма беш йилдан ошса-да, унинг қадами газета таҳририятларидан узилгани йўқ. У киши 1999 йилда оғир жарроҳлик операциясини бошидан ўтказди. Устоз ҳамон газеталар билан бирга. Газета — Воғиз аканинг жони, қони. Бўёқ ҳиди анқиб турган газетанинг биринчиси энг аввал Воғиз аканинг хонадонида бўлади, шогирдлари унга биринчи бўлиб газета етказишади.

Устознинг уйи матбуот бошқармасининг бир бўлагига, ёки газета таҳририятига, ёки масъул котиб хонасига ўхшайди. Бу ерда "Фарғона ҳақиқати", "Ферганская правда", "Адолат йўли", "Меҳр ёғдуси", "Ойдин" ва яна кўплаб бошқа номдаги газеталарни кўриш мумкин. Республика газеталари ҳам столи устида тахланиб туради. "Ўзбекистон овози", "Халқ сўзи", "Ўзбекистон адабиёти ва санъати", "Ҳуррият", "Миллий тикланиш" газеталари ҳақида Воғиз ака доимо ўз фикрларини айтиб туради. Улардаги яхши мақолаларни айтиб, "Ўқидиларингми?" деб сўрайди.

Воғиз аканинг кексаликдаги, дардмандликдаги энг яхши, беминнат ёрдамчиси — қўнғироқ. Деярли ҳар куни шогирдлари билан боғланади, улардан хабар олади.

— Нима янгилик? Нима ёзаяпсизлар? — бу устознинг шогирдларига берадиган ҳар кунги саволи.

— Қаламни ушлаб ухланглар. Қаламни ушлаб уйғонинглар. Ҳар куни ёзинглар. Ижодкор-журналист бир кун ёзмаса ҳам ўтмаслашади.

Воғиз ака бу шиорига бир умр амал қилиб яшамоқда. 2000-2001 йилларда ҳам шоирлар, адиблар ҳақида кўп ёзди. Ишонган шогирдлари Йўлдош Сулаймон, Охунжон Ҳакимов, Санъат Маҳмудова, Малика Мирзаева, Сиддиқжон Мўминовнинг ижоддаги йўллари, инсоний оқибатлари, китоблари ҳақида, дўстликлари ҳақида қувониб, ҳавас билан ёзди.

Устоз режаларининг поёнсизлигини ҳис этганда, уларни амалга оширишга умрим етармикин? — деб ўйлаб қолади ва беихтиёр Фарғонанинг бугунги, ишонса бўладиган, изланадиган журналистларини бирма-бир хаёлдан ўтказади. Акрамжон Қодиров, Маҳфуза Усмонова, Отабек Раҳмонов, Маъмура Абдураҳимова, Матлуба Тожиалиева, Ўктам Эшонбобоев, Толиб Турсунов, Исроил Иброҳимов, Ҳафиза Саляхова, Маҳфуза Раҳимова, Қодирали Аҳмадалиев, Ёрқиной Қосимова... Шукрки, улар кўпчилик. Улар қаламсиз яшолмайдиган, халқ оғриғини кўрганда лоқайд ўтиб кетолмайдиган эътиқодлари мустаҳкам журналистлардан саналадилар.

Воғиз ака салкам тўқсон ёшда ҳам ёзувчи, адиблар меҳнатини улуғлашдан, шогирдларига йўл кўрсатишдан чарчагани йўқ. Кўплаб қаламкашлар учун маънавий оталик шоҳсупасига кўтарилган устозга қарата:

"Юз ёшда ҳам халқимизга хизмат қилишга кучингиз етади, Сиз руҳан қудратли инсонсиз, устоз!" — дегим келади.

Матлуба ДЕҲҚОН қизи
Фарғона

Назм

ИСТИҚЛОЛ

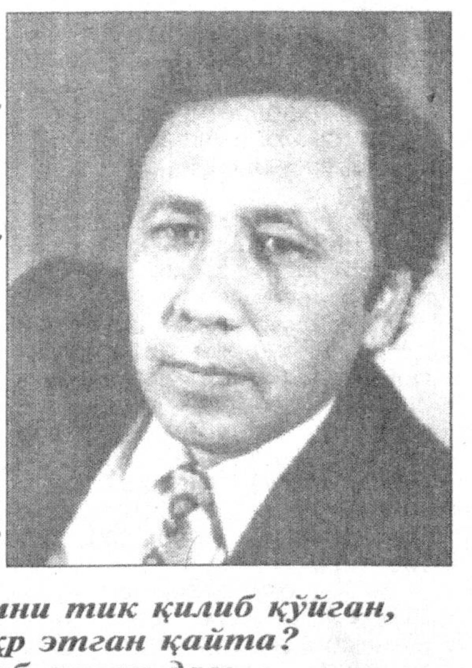

Куйламай бўлурми
сени, Истиқлол,
Бўлурми алқамай
Ҳурликни буюк!
Ахир, сен халқим-
чун энг улуғ иқбол,
Озод Ватанимга
сенсан энг суюк!

Курраи заминда элу
элат кўп,
Эркини алқаган
миллатлар бисёр.
Уларга ҳам байрам
ярашгайдир хўб,
Лекин сендан менча
қувонган ким бор?

Сенмасми — қаддимни тик қилиб қўйган,
Дунёга номимни муҳр етган қайта?
Ўзбек ўзлигини англаб етган дам
Аввал сени эслар, шукрона айта.

Шунчаки эмасдир мендаги сурур,
Истиқлол, то абад жон-дилимдасан.
Зотан буюк севги юракда бўлур,
Фақат баъзан-баъзан сен тилимдасан.

Аммо бир хавотир кечади қалбдан —
Ҳали олдиндадир не-не баҳоринг,
Шоирлар куйлашни ошириб ҳаддан,
Тўкиб қўйишмасми оҳоринг?

"ТУРОН" КУТУБХОНАСИ

Дил бу издиҳомдан тушар титроққа,
Қайнар бозор ичра тумонат, ёху!
Унинг ёнбошида — ундан тикроқда
Турар кўҳна бино — кутубхона у.

Кимдир — ташвишлари бошда уриб чарх,
Растадан растага ошиқар шитоб.
Кимдир — мозий, балки — келажакка ғарқ,
Осуда хонада варақлар китоб.

Яхшиям оломон билмас, ул бино —
Кутубхона эрур, энг мўътабар жой.
Пайқаб қолсамиди уни шу асно,
Роса кулар эди бундан, ҳойнаҳой:

"Илм кимга керак ушбу замонда,
Илм-ла қозониг қайнамас зотан..."
Лекин тубандаги бу оломонга
Бир ўсмир тикилар кутубхонадан.

Теран кўзларида теран бир сурур,
Барибир у бир кун юлиб келажак!..
Аммо, авом ҳақми ё ҳақми ўсмир,
Ўзинг айтиб бергин, ўзинг Келажак!

СОБИТ ДЎСОНОВга

Дунёлар ўзгарди, ўзгарди эллар,
Мақсадлар ўзидан кетдилар тониб.
Ғоялар ўзгарди, ўзгарди пуллар,
Фақат ўзгармади Собит Дўсонов.

Кўпларнинг ўзгарди ҳатто имкони,
Дўст тутиниб бизнес олами билан.
Лекин ўзгармади Собит Дўсонов,
Ҳали ҳам ошно у қалами билан!

Тинмай эврилувчи дунёга шундан
Турмуш бормидеб, ҳайрон боқамиз.
Ҳа, замон турланиб тўхтамас ҳеч ҳам,
Фақат турланмайди Собит оғамиз!

ТЎҒРИ СЎЗ ШОИРЛАР

Фақат ҳақни дея осилди Машраб,
Унинг тўғри сўзи бошига етди.
Шоҳлар шоирлардан ўз шаънин асраб,
Уларни зиндонбанд ё сургун этди.

Бойқаро тараҳҳум қилмади зарра
Ҳатто Навоийдек беназир зотга,
Шоир нигоҳидан қочиб бир палла,
Уни раво кўрди Астрободга.

Нега эрта кетди оташин Усмон,
Юзини бурдими ундан ё омад?
Йўқ, даврон сурарди у ҳам саҳлаб жон,
Шеърлар битганида айлаб хушомад.

Мудом, халқим, дейди шоирнинг қалби,
Уларнинг тупроғи зотан бир жойдан.
Тилла қафасдаги тўтикуш каби
Назмбозлар қадрин топди саройдан.

Ватаним бугун ҳур, замонлар ўзга,
Жўмард ҳақгўйларга давр берар тан.
Салтанат илҳақдир энг тўғри сўзга,
Халқнинг дардларини кутар шоирдан.

Ушбу битта армон юрагимда сир:
"Олқишлар, унвонлар ўткинчи, абас;
Мени келажакда ёд этса кимдир,
Тўғрисўз эди деб хотирласа, бас".

Мирпўлат МИРЗО

Матбуот

УЯЛМАГАН ОҒИЗ ҲАНГОМАСИ

Еган оғиз уялади, дейишади. Ҳақиқатан ҳам шундаймикан? Мабодо, уялмаса-чи? Емай туриб уялишнинг иложи йўқми? Еб туриб уялмаса-чи, унда додингни кимга айтасан? Умуман, бу "пурҳикмат" иборани ким ўйлаб топган экан? Бошқа халқларда ҳам шундайин "мақол"лар бисёрми? Еган оғиз уялаверса, унда емагани нима қиларкан-а? Уни ҳам едириш йўли билан "қўлга олиш" мумкинми? "Юраги уриб турган жонзот борки, ейман-ичаман дейди-да!", дейсизми? Йўқ, менимча, ҳамма оғизни "сотиб" олишнинг иложи йўқ. Ҳатто, манаман деб кўкрагига муштлайдиган мард ҳам бунинг уддасидан чиқолмаслиги аниқ.

Бироқ матбуотда бодроқдек босиб кетган мақтов мақолаларни ўқиб баъзан хаёлингга шубҳа оралайди. Наҳотки ҳамма жойда ишлар беш, қилинаётган юмушлар мақтовга лойиқ? Йўғ-э, деб юборасан, ишонгинг келмайди. Балки, балки дейсану тек қотиб қоласан, ўйламайман десанг ҳам ўша, "совуқ" фикр "лоп" этиб миянгдан ўтади: "Еганларнинг оғзи уялаётган бўлса-чи?!"

Тижорат мақоласини чоп этишдан-ку мақсад аниқ: газетага уч-тўрт танга ўтказган ташкилотни (аслида у "ўтириб қолган" бўлса ҳам) оғзингдан бол томиб истаганингча мақтайвер, биров мушугингни "пишт" демайди. Бироқ журналист фақат ҳамду санолардан иборат мақола ёзаверса, зўрлию зарлини тинмай мақтайверса, бояги шубҳага борган киши ҳақ бўлиб чиқмайдими?

Холислик, адолатли бўлишлик журналист одобининг асосий мезонларидан саналади.

30-йилларда Парижда муҳожир туркистонликлар томонидан "Ёш Туркистон" журнали чоп этилган. Журналнинг 1930 йил 3-4-сони(феврал-март)да "Туркистонлилар бошларини эгмаганлар" сарлавҳали бош мақола эълон қилинган. Унда хизмат сафари билан ўлкамизда бўлган америкалик журналистнинг Франция газеталаридан бирида чоп этилган мақоласи кенг шарҳланади. Ушбу шарҳ журналист учун сув ва ҳаводек зарур бўлган холислик, синчковлик ва ҳақ сўзни қўрқмай айта олиш каби фазилатларни улуғлагани билан ҳам кўнгилга яқиндир.

Шарҳ сўнгида унинг муаллифи қайд этилмаган. Шундан ҳам билиш мумкинки, у таҳририят томонидан (журналнинг бош муҳаррири Мустафо Чўқай ўғли) тайёрланган. Шунингдек, "Ёш Туркистон"да чоп этилган ушбу шарҳ ўлкамизда 30-йиллардаги реал ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий вазиятни кўрсатиб беради. Қуйида еса-да оғзи уялмаган, коммунист мезбонларнинг алдовларига учмаган журналист мақоласига ёзилган шарҳни эътиборингизга ҳавола этамиз.

ТУРКИСТОНЛИЛАР БОШЛАРИНИ ЭГМАГАНЛАР

Бизнинг Туркистонни текшируб келган Линдсай Хубсан исмли америқоли бир журналист таассуроти ҳақида "Пери — меди" ном(ли) Парис ғазетасида яқинда (14 февралда) кичик бир мақола тарқатди. Бу журналист мақоласига **"Советлар Туркистонни қизил девор билан қуршағонлар"** сарлавҳасини қўйғон.

Чет ёзувчиларнинг Туркистон ҳақидаги таассуротини бизга кўп мартаба ўқуш тўғри келди. Буларнинг кўби Мўсқва ҳукуматининг даъвати бўйича юртимизга борғон чет ўлкаларнинг қўммунистлари эдилар. Халқимизнинг тили ва одатини билмаган бу совет қўноқлари Мўсқва бўлшевиклари ҳам(да) уларнинг ёллағон агентлари оғзидан эшитдиглари — ёлғон-яшиқ сўзларни бутун дунёга тарқатдилар.

Инглиз, француз́, италян, Пўлша, ҳатто Америқо қўммунистлари совет ҳукумати ҳисобига Туркистонга борар эдилар, туркистонлилар оврўполи ва америқоли ўртоқлариға "прўлетар дўстлиғи" белгиси ўлароқ ипак билан тикилган тўппи ва чопонлар совға берар, қўноқлар-да бу совғаларни кийуб совет ўтомобилларида кезардилар, рус бўлшевикларининг уларга англашилмағон рус тилида сўйлашдигларин нутқларни тинглардилар ва юртларига қайтуб келгач "Совет идораси остида туркистонлиларнинг кўз қамашарлиқ тараққийларидан" ҳикоялар сўйлар эдилар...

Бир италян қўммунисти ўз халқини фашистлардан қутқариш учун Ўренбурғ шаҳридаги бизнинг қозоқлардан ёрдам ўтинган эди.

Инглиз ва Америқо қўммунистлари-да юртларидаги империалистлардан қутулишда бизнинг ўзбеклардан ёрдам сўраган эди.

Қозоқлар-да, ўзбеклар-да "италян, инглиз ва Америқо прўлетарларининг чақириши билан дунё империалистлариға қарши курашишга ва уларни қутқаришға ваъда этганлар эди..." Юртимиз ҳақидаги Мўсқва ёлғонини ёллағон оғизлар бу усулда вайсар ва ёлғон қаламлар шу йўлда ёзуб тарқатар эдилар...

Туркистонда советлар ҳукумати ўрнашғондан буён бўлшевикларнинг систематик ёлғонлариға алданмағон биринчи шахс аввалроқ шу америқоли журналистни учратамиз ва унинг мақоласида "Советлар Туркистонни қизил девор билан қуршаб олганлар" деб аталадир.

Хубсан мақоласининг ёлғуз сарлавҳаси ўзида унинг Туркистонда бўлиб турган воқеаларни бўялғон совет кўзлиги орқали кўрмаганлигини кўрсатадир.

Тубанда Линдсай Хубсан мақоласидан баъзи парчаларни кўчирамиз:

"Туркистон Осиёнинг марказида бўлуб, руслар тарафидан ўткан асрнинг охиридагина забт этилгандир... Ўлкадаги ўзбек, туркман ва бошқа ерлилар ҳеч бир вақт ўз истакларича рус бўйунтуруғини қабул этмаганлар, эмди эса уларнинг устида соддача русларгина эмас, уларнинг миллий анъаналарини парчаламоқда бўлғон рус бўлшевиклари ҳукм сурмакда бўлғонлиғидан, русларга қаршу ғазаблари кун-кундан кучаймакдадир..."

"Мўсқвадан чиқуб Ўрта Осиёга ўткач ўлкани чулғаб олғон ҳарбий ҳаво(атмосфера)ни кўриб ҳайратда қоласан".

"Ҳар бир ерда аскарлар. Ҳатто Тошкент темир йўл бекати (истансиёни) ҳам аскарлар билан тўлган. Кўчаларда ва ҳар ерда аскарлар. Ерли халқ тарафидан ҳужум бўлишидан қўрққанларидан бу аскарлар ёлғуз юрмасдан 2, 3... тўда ҳолинда юрадилар".

"Аскарларнинг барчаси Русия вилоятидан келган руслардир..."

"Самарқандда ҳам Тошкентда бўлғони каби ҳар бир ерда аскарлар. Бу рус аскарлари Мўсква ҳукумронлиғиға қаршу ҳар вақт исёнға ҳозир бўлғон туркистонлилар устида Мўсқва ҳокимияти ва қонунининг таянч ва кучини ташкил этадилар."

Туркистонлилар қўммунист бўйунтуруғи остида бўлатуриб ҳалигача бошларини эгмаганлар..."

Лендсай Хубсаннинг мақоласидаги бу бир неча сатрлар бир қанча саҳифалик ёзувлар қадар қимматлидир. Америқоли журналистнинг бу сатрлари, бизнинг ўз мажмуаларимиз бетларида, ҳам Оврўпо матбуотида ёзғонларимизнинг барчасини таъкидлаганидан қиймати буюкдир.

Яқинда Парисда Чўқай ўғли Мустаффобек томонидан ўқулғон "Советлар идораси остида Туркистон вазияти" номли бир маърузада "Юртимизда совет ҳокимияти ёлғуз рус сўнгулари билангина яшаб турмақдадир..." дейилган эди.

Мана, кўб узун чикмадиги ҳолда Америқо журналистларида бу сўзларни таъкидлайдир...

Юртимиз қурол кучи билан забт этилган эди, шу қурол кучи билан Русияга боғланган ҳолда тутиладир. Халқимиз Мўсқва аскарларининг сўнгуларидан тузилган "қизил девор билан ҳар томондан қуршаб олинғон" ҳолда яшамоқдадир.

Америқоли Линсай Хубсаннинг: "Туркистон рус бўйунтуруғи остига ўз истагича кирмаган" ва халқимиз ҳақида: "қўммунист бўйунтуруғи остида бўлатуруб бугунгача бошини эгмаган..." дегани бир ҳақиқатдир.

Биз Мўсқва бўйунтуруғининг ҳар бир турли шаклидан қутулишимиз учун курашамиз, курашажакмиз ва курашмак вазифамиздир.

Бизнинг миллий истиқлол ҳақимиз эътироз қабул этмайдиган бир ҳақиқатдир. Ёлғуз ҳақни билишгина етишмас, ўз ҳақи учун кураша билмак ҳам севишдир.

Курашадирғон ва ўз ҳуқуқини курашуб қозонадирғон вазиятда бўлиш ҳам керак.

Ҳар бир туркистонлини ўз миллий ҳуқуқимиз учун курашга чақириш бизим бурчимиздир.

Мўсқвалиларнинг юртимизни қуршаб олған "қизил деворларини" бузиш бу — бизнинг муқаддас вазифамиздир.

Америқолининг туркистонлилар Мўсқва бўйунтуруғиға қаршу қўзғолишиға ҳар вақт ҳозирдирлар, деб алоҳида қайд қилиши юртимиздаги миллий тортишувнинг чексиз кучига шоҳиддир.

Ёнсин, кучли аланга билан қутулиш ўти!

Эски ўзбек ёзувидан
Н.ОЧИЛОВ нашрга тайёрлади

Шоберди бахшининг завқи

Шавкат АКРОМОВ фотоси

Хўрандаларнинг талаб ва таклифларига биноан Чорсу бозоридаги таомфурушлар "Қасқон" номли газета чиқаришга киришди

Газетамизнинг навбатдаги сони 12 сентябрь куни чиқади.

Бугун икки мучал ёшини қаршилаётган қизим Салимахон, бири эндигина беш ёш, иккинчиси эса

эндигина бир ёшга тўлган набираларимиз Аббосжон ва Адибахон! Туғилган кунларингиз муборак бўлсин! Илоҳим, узоқ умр кўринглар. Бахтимизга доимо соғ-омон, ўйнаб-кулиб юринглар. Сизларга битмас-туганмас бахт, оилавий ҳотиржамлик тилаймиз. Ўйлаган барча орзуларингиз амалга ошишини истаб,

Ойингиз ва Адангиз.

"Neways Inc." компанияси

Ўзбекистонда биринчи марта ўтказиладиган Марказий Осиё дистрибьютерларининг III конвенциясига таклиф этади. Узоқ ва соғлом умр тўғрисида мутахассисларнинг фикрини билишни истасангиз "Зарафшон" концерт залида 21-22 сентябрь кунлари соат 15.00 да бошланадиган тантанага марҳамат қилинг. Тел. 8(3712) 34-93-22

Neways — саломатлик узра энг қисқа йўл!

Мерос

ҚАДИМ ҚАЛЪАЛАР СИРИ

Яқинда Беруний туманидаги Султон Увайс мақбараси — муножот тоғ чўққисини зиёрат қилишга бордик. Йўл-йўлакай Катқалъа, Гавр қалъа харобаларига кўзимиз тушди, бироқ улар ҳақида ҳеч қандай маълумот ололмадик. Шу қалъалар ҳақида тўлароқ тушунча берсангиз.

Жалолиддин Мангуберди номидаги Чалиш ҳарбий коллежи талабалари.

Каъат (Кат) қалъаси эндиликда улуғ бобокалонимиз Абу Райҳон Беруний номи билан аталадиган қадимий ва ҳамиша навқирон шаҳар. Улуғ аллома 973 йили шу қалъа яқинидаги Берун қишлоғида таваллуд топган. 995 йили Жайҳун дарёси тошиб, шаҳар сув остида қолгани боис шоҳ Маъмун Хоразм пойтахтини Гурганж (Кўҳна Урганч) шаҳрига кўчирган.

IX-XIX асрларда бу ерга келган араб сайёҳлари Ибн Руста Хавқал, Мақсудий, Ибн Батута, можор ва эронлик сайёҳлар Г.Вамбери ҳамда И.Мирпанжий бу ҳақда холис фикрлар ёзиб қолдиришган.

Гавр, Муғ ёки Кофир номли қалъалар Марказий Осиё, Шимолий Эрон, Афғонистон ҳамда Озарбойжон мамлакатларида кўплаб учрайди. Чунки эрамиздан аввалги VIII-VII асрларда бу минтақаларда пайдо бўлган ва зардуштийлик эътиқоди бўйича олов, ер, сув ва ҳаво муқаддас деб ҳисобланган ҳар бир қалъа ва кўп аҳоли яшайдиган манзилларда махсус ибодатхона-оловхоналар бўлган. "Чироғинг қиёматгача ўчмагай", "Сувдек сероб ва азиз бўлгайсан", "Қалб кўринг, юрак ўтинг ҳеч қачон сўнмагай", "Дарё суви ҳамиша оқиб тургай" каби халқ мақол ва маталлари ўша даврлардан қолган маънавий меросдир.

Хуросон, Сўғд, Бақтрия, Хоразм, Фарғона, Шарқий Туркистонни забт этган араблар ерли аҳолини мусулмон динига даъват этганлар. Мустаҳкам қалъа деворлари билан ўралган айрим ҳарбий истеҳкомлар 5-10 йиллаб мустақиллигини сақлаб қолган. Абу Муслим, Исҳоқ Турк, Сундбод, Муқанна каби довюрак лашкарбошилар мардонавор кураш олиб борганлар. Озодлик йўлида ўлимдан ҳам тоймаган қалъа қўриқчиларини гаврлар (кофирлар) деб атаганлар.

XX асрда Ўрта Осиёдаги барча Гавр қалъалар ҳар томонлама ўрганилди. Илм-фан учун ниҳоятда аҳамиятли бўлган ишларни С.Толстов, М.Дяконов, М.Массон, Ю.Рапопорт, Я.Ғуломов, А.Асқаров, В.Ягудин, Қ.Собиров, Ғ.Хўжаниёзов каби фидойи археолог олимлар амалга оширдилар.

Беруний ва Хўжайли туманларидаги Гавр қалъалар қадимги Хоразм маданиятига алоқадор бўлиб, улар милоддан аввалги IV — мелодий III асрларда бунёд этилган. Султон Увайс тоғи яқинидаги қалъа майдони 200x450 квадрат метр бўлиб, Кушонлар салтанатининг ҳарбий истеҳкоми саналган. Қалъа карвон йўлларидан ўтувчи ажнабий савдогарларни назорат қилиш, бирон хавф-хатар туғилса, олов ёқиб ёки чопар юбориб мамлакат пойтахтига хабар бериш каби вазифаларни ҳам бажарган. Уларда 1000-1500 отлиқ аскар ҳамиша шай турган. Баландлиги 10-12 метрли қалин деворлар, ўқ отишга мўлжалланган шинаклар, миноралар, ибодатхона ва оловхона шундан далолат беради.

Хўжайли яқинидаги Маздахкон (Мазда шаҳри) қалъасининг ғарб томонида жойлашган Гавр қалъаси харобаси 450x125 квадрат метр келади. Бу ердаги қудуқлар ва девор харобалари қалъанинг қанчалик маҳобатли ва мустаҳкамлигидан нишонадир.

Маздахкон қалъаси сатҳи 68 гектарни ташкил этади. Ярмигача қумга кўмилган 7 гумбазли 24 метрли Мазлумхон Сулув мақбарасидаги нова шаклидаги тобут-қабр кишини ҳайратга солади. Сопол тобут устига "8695" рақами битилган. Бу сирли ва салобатли қабр-мақбара эҳтимол зардуштийликнинг олий руҳи — донишманд Ахурамазда шарафига ўрнатилган ёдгорликдир.

Шу нарса аёнки, бу қалъалар эзгуликка — сув ва қуёшга сажда қилувчиларнинг азалий макони — "Авесто" яратилган муқаддас Ватан шонли тарихининг далилларидир.

Комил НУРЖОНОВ,
"Олтин мерос" жамғармаси
Хоразм вилоят бўлими раҳбари